

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra sociológie a andragogiky

**POROVNANIE SYSTÉMOV SOCIÁLNEHO ZABEZPEČENIA
SENIOROV V SLOVENSKEJ REPUBLIKE A V RAKÚSKU**

**COMPARASION OF SOCIAL SECURITY FOR SENIORS IN
SLOVAKIA AND IN AUSTRIA**

Záverečná bakalárska práca

Hambalková Miriam

Vedúci bakalárskej diplomovej práce: PhDr. Štefan Bugár PhD, MBA

Olomouc 2010

Prehlasujem, že som bakalársku prácu vypracovala samostatne a uviedla som v nej všetku literatúru a ostatné zdroje, ktoré som použila.

V Šali dňa 31.marca.2010

ANOTÁCIA

Hlavným cieľom bakalárskej práce je porovnanie systémov sociálneho zabezpečenia seniorov na Slovensku a v Rakúsku. V predkladanej práci sú prezentované teoretické spracovania oboch systémov, hlavne systémov dôchodkového zabezpečenia seniorov a následne ich porovnanie.

V prvej kapitole sa zaoberám vymedzením pojmu sociálneho zabezpečenia, vymedzením pojmov troch základných foriem sociálneho zabezpečenia – sociálneho poistenia, sociálnej podpory a sociálnej pomoci. Dôležitou časťou tejto kapitoly je vymedzenie sociálneho zabezpečenia v kontexte sociálnej politiky, samotné vymedzenie pojmu sociálnej politiky a popis princípov sociálnej politiky. V druhej kapitole som charakterizovala pojem staroba, starnutie a senior a následne popísala biologické, psychické a sociálne aspekty staroby. V tretej kapitole som sa zamerala na stručný prehľad sociálneho zabezpečenia na Slovensku pred a po roku 1989, ako aj stručný priebeh dôchodkovej reformy. V kapitole je opísaná sústava dôchodkového zabezpečenia. V štvrtej kapitole som sa zamerala na stručný prehľad dôchodkového zabezpečenia v Rakúsku s následnou charakteristikou sústavy dôchodkového zabezpečenia v krajine. Posledná kapitola je venovaná samotnému porovnaniu systémov sociálneho zabezpečenia, kladúc dôraz hlavne na systémy dôchodkového zabezpečenia v týchto dvoch krajinách.

ANNOTATION

The main objective of this thesis is a comparison of social security for senior in Slovakia and Austria. The submitted work presents a theoretical treatment of both systems in particular pension systems senior and then compare them.

The first chapter is concerned with defining the concept of social security, the definitions of three basic forms of social security, social insurance, social assistance and social support. An important part of this chapter is the definition of social policy and a description of the principles of social policy. In the second chapter, I characterized the notion of old age, agind and senior, then I have described the biological, psychological and social aspects of aging. In the third chapter, I focused on a brief overview of social security in Slovakia before and after 1989, as well as a short course of pension reform. In the chapter is described pension system. The fourth chapter, I focused on pension scheme in Austria, followed by characteristics of pension systems in the country. The last chapter is devoted solely to compare the social security systems placing particular emphasis on pension systems in these two countries.

OBSAH

ÚVOD	7
1 Sociálne zabezpečenie	9
1.1 Vymedzenie pojmu sociálneho zabezpečenia.....	9
1.2 Sociálne poistenie	11
1.3 Štátna sociálna podpora.....	12
1.4 Sociálna pomoc.....	12
1.5 Sociálne zabezpečenie v kontexte sociálnej politiky.....	14
1.6 Princípy sociálnej politiky.....	15
1.6.1 Princíp sociálnej spravodlivosti.....	15
1.6.2 Princíp sociálnej solidarity.....	16
1.6.3 Princíp subsidiarity.....	17
1.6.4 Princíp participácie.....	17
2 Staroba	19
2.1. Vymedzenie pojmov staroba a starnutie	19
2.2 Biologické, psychické a sociálne aspekty staroby	22
2.2.1 Biologické aspekty staroby.....	22
2.2.2 Psychické aspekty staroby.....	24
2.2.3 Sociálne aspekty staroby.....	25
3 Systém sociálneho zabezpečenia seniorov v Slovenskej republike	27
3.1 Historický pohľad na sociálne zabezpečenie v období Rakúska-Uhorska.....	27
3.2 Stručný prehľad sociálneho zabezpečenia v období Československej republiky do roku 1989.....	28
3.3. Pohľad na sociálne zabezpečenie po roku 1989.....	29
3.4 Dôchodkový systém na Slovensku.....	31
3.4.1 Starobný dôchodok.....	32
3.4.2 Predčasný satrobný dôchodok.....	33
3.4.3 Invalidný dôchodok.....	33
3.4.4 Vdovský a vdovecký dôchodok.....	34
3.4.5 Sirotský dôchodok.....	35
3.5 Doplnujúce informácie o dôchodkoch.....	36
3.6 Dôchodková reforma.....	37
3.6.1 Dôchodkové správcovské spoločnosti.....	38

3.6.2 Prvý pilier dôchodkového sporenia.....	39
3.6.3 Druhý pilier dôchodkového sporenia.....	39
3.6.4 Tretí pilier dôchodkového sporenia.....	41
3 Systém sociálneho zabezpečenia seniorov v Rakúsku.....	43
4.1 Charakteristika krajiny a stručný prehľad sociálneho zabezpečenia.....	43
4.2. Dôchodkový systém v Rakúsku.....	44
4.2.1 Starobný dôchodok.....	45
4.2.2 Formy predčasného dôchodku.....	46
4.2.3 Invalidný dôchodok.....	47
4.2.4 Vdovský a vdovecký dôchodok.....	48
4.2.5 Vdovský a vdovecký dôchodok po partnerovi rovnakého pohlavia.....	49
4.2.6 Sirotský dôchodok.....	50
4.2.7 Možnosti opatrovania starých ľudí	50
4.3 Doplnujúce informácie o dôchodkoch.....	51
5 Porovnanie systémov sociálneho zabezpečenia seniorov v Slovenskej republike v Rakúsku.....	53
Záver.....	56
Zoznam použitej literatúry a zdrojov	57
Príloha 1 - zoznam tabuliek	
Tabuľka č.1.....	60
Tabuľka č.2.....	60
Tabuľka č.3.....	61
Tabuľka č.4.....	61
Tabuľka č.5.....	62
Tabuľka č.6.....	62
Tabuľka č.8.....	62

ÚVOD

Obyvateľstvo Európy starne. Jednoduchá veta, ktorá je vyjadrením zložitého problému. V súčasnosti sú európske krajiny v pozícii, čoraz častejšie a naliehavejšie tento aktuálny problém riešiť. Neustále počúvame, že pôrodnosť klesá, narastá počet starých obyvateľov, zvyšuje sa percento nezamestnanosti, z čoho vyplýva znižujúci sa počet aktívne pracujúcich občanov. Z toho je zrejmé, že spoločnosť sa dostáva do situácie, kedy sa prísun prostriedkov na vyplácanie dôchodkov znižuje. Z toho vyvstáva otázka, akým spôsobom je možné situáciu dôchodkového zabezpečenia zlepšiť.

Tieto faktory výraznou mierou ovplyvňujú aj ďalšie smerovanie politických rozhodnutí vlády Slovenskej republiky. Systém dôchodkového zabezpečenia založený na priebežnom financovaní sa začal dostávať do vážnej finančnej krízy, nakoľko príliv financií mal klesajúcu tendenciu z dôvodu zníženia počtu pracujúcich obyvateľov a narastaním počtu starších ľudí. Z toho dôvodu bola spoločnosť nútená prikročiť k reformám.

Hlavným krokom dôchodkovej reformy sa stala zmena priebežne financovaného dôchodkového systému na systém, ktorý je postavený na príspevkoch starobného dôchodkového sporenia do povinného dôchodkového systému. Myslím si, že výhodou takéhoto systému dôchodkového zabezpečenia je možnosť všetkých aktívne pracujúcich obyvateľov niesť spoluzodpovednosť za výšku svojho budúceho dôchodku a tým aj zvyšovať ich snahu zúčastňovať sa na aktívnom pracovnom živote.

Prvá kapitola bakalárskej práce sa zaoberá samotným vymedzením pojmu sociálne zabezpečenie. Systém sociálneho zabezpečenia je ponímaný či už z pohľadu historického, alebo súčasného. Sociálne zabezpečenie je výrazným subjektom a súčasťou sociálnej politiky, preto sa sociálnou politikou v krátkosti budem v prvej kapitole zaoberať tiež. Keďže témou bakalárskej práce je porovnanie sociálneho zabezpečenia seniorov, považovala som za potrebné aspoň v krátkosti priblížiť v druhej kapitole starobu, starnutie a jednotlivé aspekty staroby. Nakoľko sociálne zabezpečenie je veľmi špecifická a rozsiahla oblasť, rozhodla som sa svoju pozornosť zamerať hlavne na dôchodkové systémy v oboch krajinách, pretože si myslím, že dôchodkové zabezpečenie je nosným pilierom sociálneho zabezpečenia. Dôchodkové zabezpečenie je hlavným nástrojom na uspokojovanie a napĺňanie potrieb seniorov. Samotný systém dôchodkového zabezpečenia, ktorý prešiel dôchodkovou reformou prakticky

začínajúcou v roku 2003, je priblížený v tretej kapitole. V tejto kapitole je prezentovaný stručný prehľad sociálneho zabezpečenia na Slovensku, reformné kroky, prechod zo systému poistenia na systém sporenia a jednotlivé piliere dôchodkového sporenia. Štvrtá kapitola sa v podstate zameriava na dôchodkový systém fungujúci v Rakúsku, sú v nej uvedené druhy dôchodkov a podmienky vzniku nárokov na ne. Nakoľko systém dôchodkového poistenia v Rakúsku je založený na priebežnom financovaní a zreformovaný dôchodkový systém na Slovensku je podstatne inak fungujúci, v piatej kapitole budú tieto dva systémy dôchodkového zabezpečenia porovnané a vyhodnotené.

Cieľom mojej záverečnej bakalárskej práce bude obsiahnuť čo najväčší počet informácií o oboch systémoch sociálneho zabezpečenia seniorov, hlavne teda dôchodkových systémoch sociálneho zabezpečenia a poukázať na kladné, príp. záporné stránky toho ktorého systému.

1 SOCIÁLNE ZABEZPEČENIE

Pojem sociálne zabezpečenie v širšom ponímaní znamená súbor opatrení slúžiacich ako nástroj na realizáciu cieľov a plánov sociálnej politiky. Význam sociálneho zabezpečenia neustále vzrastá, nakoľko prechodom spoločnosti na trhovú ekonomiku vystúpili do popredia nové javy, životné podmienky občanov sa menia a dochádza k nárastu sociálnych rizík. Cieľom systému sociálneho zabezpečenia je zabezpečiť čo najlepšie postavenie človeka v spoločnosti a pomôcť mu odstraňovať negatívne následky sociálnych udalostí. Je úzko späté so sociálnou politikou, tvorí jej súčasť. Táto kapitola bude venovaná vymedzeniu pojmu sociálneho zabezpečenia a jeho podsystémov, ako aj vymedzeniu pojmu sociálnej politiky a jej princípov.

1.1 Vymedzenie pojmu sociálneho zabezpečenia

Sociálne zabezpečenie je systémom opatrení koncentrujúcich sa na životné podmienky ľudí. Je súčasťou každodenného života a v určitých situáciách sa dotýka každého z nás. V odbornej literatúre sa možno stretnúť s viacerými prístupmi ponímania sociálneho zabezpečenia.

Vznik sociálneho zabezpečenia je vysvetľovaný z historického hľadiska, kedy na základe nutnosti kompenzovania nepriaznivých dôsledkov životných udalostí bolo potrebné vytvorenie takejto sústavy sociálneho zabezpečenia. Je označované ako súbor právnych, finančných a organizačných opatrení vytvorených na kompenzovanie nepriaznivých a finančných dôsledkov životných udalostí ohrozujúcich sociálne práva (Rievajová 2006, s. 11).

Sústavu sociálneho zabezpečenia je možné vymedziť aj z iného uhla pohľadu. Autori Rusiňák, Gajdošíková (1989, s.154) ponímajú sociálne zabezpečenie ako súbor inštitúcií, zariadení a činností na predchádzanie, zmierňovanie a odstraňovanie sociálnych udalostí občanov, ktoré sú poskytované zo spoločenských prostriedkov. Ako sociálne udalosti uvádzajú napr. chorobu, materstvo, stratu živiteľa, zmenu pracovnej schopnosti, invaliditu.

Sociálne zabezpečenie je možno chápať aj ako systém náhradných zdrojov. Tieto zdroje zabezpečujú relatívnu stabilitu a primeranú úroveň sociálneho zabezpečenia a sociálnej suverenity. Konopásek, Tutterová (In.Rievajová 2006,s.11) hovoria

o realizácii sociálneho zabezpečenia pomocou sociálnych príjmov, sociálnych služieb a sociálnych azylov.

System sociálneho zabezpečenia je ovplyvňovaný mnohými faktormi.

Patria sem vnútorné faktory, ktoré sú faktormi pochádzajúcimi z vnútra štátu a vonkajšie, ktoré ovplyvňujú sociálne zabezpečenie z oblasti medzinárodných vzťahov (Rievajová 2006, s. 22).

Autorka (2006, s. 23) delí vnútorné faktory nasledovne:

- ✓ Ekonomický faktor
- ✓ Demografická situácia
- ✓ Politický faktor
- ✓ Etické názory a tradície
- ✓ Právny poriadok
- ✓ Stav životného prostredia
- ✓ Náboženstvo

Delenie vonkajších faktorov podľa Mackovej (In.Rievajová 2006, s.23):

- ✓ Medzinárodná situácia
- ✓ Zahraničná orientácia krajiny
- ✓ Činnosť medzinárodných organizácií
- ✓ Migrácia obyvateľstva

Rievajová (2006,s. 23-25) hovorí ešte o ďalšom členení determinantov sociálneho zabezpečenia. Medzi *sociálne determinanty*, ako uvádza, patrí celková štruktúra obyvateľstva, nielen globálna, ale aj štruktúra podľa pohlavia a veku a demografické charakteristiky. Medzi *sociálno – ekonomické* determinanty radí hlavne obyvateľstvo a pracovné sily, ktoré považuje za základné prvky socioekonomickej reality spoločnosti. Vyzdvihuje dôležitosť produkčnej schopnosti spoločnosti, t.j. mieru vytvorenej práce a uvádza, že nároky na výdavky sociálneho zabezpečenia sú ovplyvnené počtom ekonomicky aktívneho obyvateľstva, štýlom života, stavom spoločnosti, úrovňou vybavenia a zdravotným stavom obyvateľstva.

Občana vykresľuje v dvojakej úlohe: ako tvorcu produktu a príjemcu peňazí a ako používateľa produktu a vydávateľa peňazí. Poukazuje na to, že je potrebné upriamovať pozornosť hlavne na úroveň tvorby a užitie hrubého domáceho produktu (makroekonomické determinanty). Za mikroekonomické determinanty považuje skutočnosti zaoberajúce sa vnútornou štruktúrou a ekonomickými závislosťami.

Z uvedeného je zrejmé, že sociálne zabezpečenie je vysvetľované ako súbor určitých opatrení a činností napomáhajúcich riešenie ťažkých životných udalostí obyvateľov.

Strieženec (2001,s. 55) nepovažuje systém sociálneho zabezpečenia len za nástroj na redistribúciu príjmov medzi rôzne kategórie občanov, ale ho poníma ako systém usilujúci sa o určitú mieru sociálnej spravodlivosti pri kompenzácii spoločenského rizika.

Adekvátne fungovanie systému sociálneho zabezpečenia je možné zistiť pomocou všeobecných prvkov v konkrétnych podmienkach. Hlavnými prvkami skúmania sociálneho zabezpečenia sú podľa Rievajovej (2006,s.22) :

- ✓ objekty sociálneho zabezpečenia
- ✓ subjekty sociálneho zabezpečenia
- ✓ sociálno – ekonomické determinanty

Sústava sociálneho zabezpečenia má tri základné formy: sociálne poistenie, štátnu sociálnu podporu a sociálnu pomoc (Strieženec 2001,s. 55).

1.2 Sociálne poistenie

Úlohou sociálneho poistenia bola od jeho vzniku ochrana občana pred nepriaznivými situáciami spôsobenými stratou príjmu. Tak ako je vymedzované sociálne zabezpečenie rôznymi spôsobmi a názormi, sú rôzne definované aj podsystemy sociálneho zabezpečenia.

Sociálne poistenie ponímané z historického hľadiska bolo sformované v 14. a 15. storočí v talianskych mestách, ako prostriedok slúžiaci na ochranu obchodníkov proti rizikám spojených s vnútorným, alebo medzinárodným obchodom. Koncom 18. a 19. storočia bolo rozšírené životné poistenie a v 20. storočí bolo zavedené tzv. ľudové poistenie určené pre širokú verejnosť v rámci skromného poistenia určeného pre robotníkov (Rievajová 2006,s. 13).

Sociálne poistenie môžeme vysvetľovať aj ako činnosť občana, alebo skupiny občanov, ktorí si časť svojej potreby odkladajú pre prípad nejakej udalosti v budúcnosti, jedná sa o zodpovednosť občanov k sebe a k svojim blízkym (Krebs 2007, s.163-164).

Matlák uvádza (2004,s.19), že na poistných vzťahoch je budovaný celý sociálny systém a jeho úloha spočíva v ochrane veľkej časti obyvateľstva proti zmenám, hlavne čo sa týka následkov vo vzťahu k pracovnej sile. Snahou tejto organizovanej ľudskej

činnosti je eliminovať neistotu, keď dochádza k presunu rizika dôsledkov strát na poisťovňu, resp. poisťovňa.

Systém poistenia je forma, ktorá je pre svoju dôležitosť preferovaná hlavne v moderných priemyselných spoločnostiach s trhovou ekonomikou. Táto forma je rozvíjaná ako vo všetkých povinných (obligatórných), tak aj v doplnkových dobrovoľných (fakultatívnych) systémoch (Rievajová 2006, s.13).

1.3 Štátna sociálna podpora

Štátna sociálna podpora, ako už samotný názov naznačuje, je podpora štátu zameraná na pomoc občanom v prípade uznanej sociálnej udalosti. Ponímanie štátnej sociálnej podpory vidí Radičová (1999, s. 29) vo finančnej účasti štátu na prekonaní nežiadúceho poklesu životnej úrovne rodiny občana, ktorý je spôsobený vznikom, príp. trvaním určitých štátom uznaných životných situácií. Do systému štátnej sociálnej podpory patria prídavky na deti, príplatok k prídavkom na deti, rodičovský príspevok, zaopatrovací príspevok, príspevok na úhradu za užívanie bytu vojaka. Od roku 1998 do sústavy štátnej sociálnej podpory patrí aj podpora pri narodení dieťaťa a pohrebné.

Ďalší spôsob charakterizovania štátnej sociálnej podpory je jej poskytovanie v prípadoch, kedy je rámec poistenia príliš úzky alebo sa nedá použiť z iných dôvodov, aby bola zabezpečená sociálna stabilita občana. Financovanie štátnej sociálnej podpory plyní zo sústavy daňových prostriedkov zo štátneho rozpočtu (Rievajová 2006, s.13).

1.4 Sociálna pomoc

Sociálna pomoc je vyjadrením potreby pomáhať občanovi v prípade, ak sa dostal do situácie, v ktorej nie je schopný si pomôcť sám. Pre človeka, ako jedinečnú mysliacu a cítiacu bytosť žijúcu v určitých spoločenských zoskupeniach je prirodzená možnosť vzájomnej pomoci.

Levická (2002, s. 39) vystihuje tento fakt na základe fylogénzy ľudstva, ktorá poukazuje na prirodzenosť a nevyhnutnosť pomoci zo strany skupiny, rodiny, klanu alebo kmeňa. Autorka uvádza (2002, s. 38), že pomáhanie je pôvodnou zložkou ľudského konania ako aj imanentnou zložkou konania spoločnosti. Pomoc označuje ako formu správania sa v ľudskom spolužití.

Z histórie je známe, že sociálna pomoc sa vyvinula ako filantropická činnosť cirkvi, dobročinných spolkov a obcí, ktoré budovali sirotince, útulky, azyly a i. Cieľom sociálnej pomoci je dosiahnutie spôsobilosti jedinca na sebestačný život a mala by zabráňovať sociálnemu vylúčeniu a sociálnej deprivácii z chudoby, najmä u detí (Matlák 2004, s.237).

Ponímanie sociálnej pomoci tak ako ju uvádza Radičová (1999,s. 29-30) je pomoc poskytovaná občanom, ktorí si pre svoj zdravotný stav, vek alebo z iných dôvodov nevedia zabezpečiť životné potreby príjmami z pracovnej činnosti, z dávok dôchodkového alebo nemocenského zabezpečenia. Uvádza, že systém sociálnej pomoci sa realizuje prostredníctvom peňažných dávok, vecnej pomoci a služieb.

Tomeš (1991,s. 4) poukazuje na rozdiel medzi sociálnou pomocou, sociálnym poistením a sociálnou podporou. Konštatuje, že sociálna pomoc sa od poistenia a podpory líši individuálnou aplikáciou, ktorá je podmienená chudobou (sociálnou potrebnosťou), náhlou alebo dočasnou núdzou, príp. podmienenosťou možnosťami subjektu, ktorý pomoc poskytuje.To znamená, ako uvádza Radičová (1999,s. 30) , že systém sociálnej pomoci napomáha predchádzať situáciám sociálneho vylúčenia.

Sociálnu pomoc je možné poskytovať na báze dobročinnosti, či na báze verejnej pomoci. Na báze dobročinnosti je sociálna pomoc poskytovaná v prípade, ak subjekty poskytujúce pomoc (súkromné osoby, organizácie, verejné inštitúcie či orgány politickej moci) vykonávajú túto pomoc dobrovoľne a s voľnosťou v rozhodovaní.

Ak je sociálna pomoc riadená zákonom, nadobúda verejný charakter.Za charakteristické prvky sociálnej pomoci sú pokladané financie zo strany verejných orgánov, subsidiarita, individualizovaná pomoc, minimálna garancia, väzba na výchovu (Rievajová 2006, s.14-15).

Legislatívne ukotvenie poskytovania sociálnej pomoci je uvedené v zákone č.195/1988 Z.z. o sociálnej pomoci v znení neskorších právnych predpisov.

Zhrňujúc tieto podkapitoly môžeme hovoriť o rôznych spôsoboch chápania systému sociálneho zabezpečenia, či už z pohľadu jeho vzniku z histórie, alebo ako súboru inštitúcií a opatrení, príp. ako systému náhradných zdrojov ovplyvňovaného viacerými faktormi. Systém sociálneho zabezpečenia pomocou svojich podsystémov – sociálneho poistenia, štátnej sociálnej podpory a sociálnej pomoci – v konečnom dôsledku pomáha ľuďom pri predchádzaní, resp. pri riešení už vzniknutých nepriaznivých sociálnych udalostí.

1.5 Sociálne zabezpečenie v kontexte sociálnej politiky

Sociálne zabezpečenie úzko súvisí so sociálnou politikou, tvorí dôležitý článok politiky každej krajiny. Pojem sociálna politika sa vyskytuje v našom živote pomerne často. Napriek tomu je zaujímavé, že mnohokrát si neuvedomujeme, čo samotný pojem znamená a akým zásadným spôsobom formuje každodenný život.

Samotné vymedzenie pojmu sociálna politika je dosť obtiažne, nakoľko sa v teórii a praxi interpretuje rôznymi spôsobmi.

Charakteristika sociálnej politiky podľa Strieženca (2001, s. 48-49):

„Sociálna politika formuje usporiadanie v konkrétnej spoločnosti, stanovuje rozsah sociálnej ochrany, sociálne zámery, prevenciu dezintegračných procesov, dotvára komplexné životné podmienky, zdravotné, vzdelávacie, pracovné, sociálno – ochranné a pracovno – právne vzťahy vrátane starostlivosti o životné prostredie a pracovné prostredie.

Sociálna politika je cieľavedomá činnosť štátu, organizácií, inštitúcií, subjektov, ktorá zabraňuje vzniku príčin sociálnej nerovnováhy, vytvára priestor podieľania sa na vyváženom vývoji jednotlivcov, skupín, komunít a spoločenstva.“

Potůček (1995, s. 30) nazerá na sociálnu politiku ako na politiku tvorenú občanom. Hovorí, že každý občan sa na nej zúčastňuje, utvára ju, či už ide o neho samého, o život jeho rodiny alebo o život spoločenstva. Zároveň však upozorňuje na sociálne podmienky, ktoré občan nemá vo svojej moci, ktoré sú pre neho niečím vonkajším.

So sociálnou politikou ako pojmom sa stretávame denne, nakoľko sa často požíva v televízii, v rozhlase, v dennej tlači i časopisoch.

Podľa Radičovej (1998, s.10) sociálnu politiku je možné charakterizovať aj ako systém sociálneho zabezpečenia a politiky trhu práce, ak vykonávanie sociálnej politiky spadá do kompetencie Ministrestva práce, sociálnych vecí a rodiny. V prípade chápania sociálnej politiky ako politiky na uspokojovanie určitých životných potrieb a vytváranie životných podmienok na uspokojenie potrieb určitej populácie patrí do jej systému okrem sociálneho zabezpečenia a politiky trhu práce aj zdravotná politika a politika bývania.

Názor na sociálnu politiku súvisí s vnímaním samotného pojmu „sociálny“, ktorý je obvykle chápaný v troch významových rovinách (Krebs 2007, s.21-22) :

- ✓ v najširšom slova zmysle, t.j. sociálny ako spoločenský

- ✓ v užšom slova zmysle, t.j. sociálny ako snaha bezprostredne smerujúca k zdokonaľovaniu životných podmienok ľudí
- ✓ v najužšom slova zmysle, t.j. v zmysle kuratívnom, v zmysle riešenia nepriaznivých alebo núdzných sociálnych udalostí

1.6 Princípy sociálnej politiky

Sociálna politika má k dispozícii konkrétne postupy na riešenie sociálnych situácií ľudí , ktorými sa dosahuje adekvátne riešenie konkrétnej udalosti. Tieto postupy vychádzajú z poznania najdôležitejších princípov sociálnej politiky. Medzi princípy sociálnej politiky patrí princíp sociálnej solidarity, princíp sociálnej spravodlivosti, princíp subsidiarity a princíp participácie (Stanek 2002, s.33).

1.6.1 Princíp sociálnej spravodlivosti

Spravodlivosť ako spoločenská hodnota vyjadruje rešpektovanie všetkých občanov, bez ohľadu na ich náhodné rozdiely, či už národnostné, politické, náboženské a pod. Spravodlivosť je pojem evokujúci rešpektovanie práv druhých.

Sociálna spravodlivosť podľa Krebsa (2007,s. 28) je najdôležitejší a kľúčový princíp sociálnej politiky. Autorom je považovaná za merítko medziľudských vzťahov, za základnú mravnú a náboženskú hodnotu, za základ právneho poriadku štátov a štátnych politík. Delí ju na sociálnu spravodlivosť právnu (súhrn právnych noriem a zásad) a na sociálnu. Spravodlivosť je možné vymedziť pravidlami, podľa ktorých sú v spoločnosti rozdeľované príjmy, bohatstvo, predpoklady, životné situácie a prostriedky verejného blahobytu medzi jednotlivcov , resp. sociálne skupiny.

Stanek (2002,s.35-36) popisuje možnosť vnímania sociálnej spravodlivosti aj pomocou čiastkových princípov, ako napr. výkonový princíp, princíp rovnosti, princíp súladu medzi vstupmi a výstupmi, princíp rovnakých príležitostí a princíp potrebnosti. Závisí od konkrétnej sociálnej situácie, ktorý z uvedených čiastkových princípov je závažnejší. Poznomenáva, že v rozvinutých krajinách sa sociálna spravodlivosť chápe ako výsledok usilovnosti jednotlivca, jeho vôľa pomôcť slabším, chorým, nezamestnaným a sociálne odkázaným.

Macek (In.Krebs 2007,s. 29-30) hovorí o troch zásadách sociálnej spravodlivosti: každému rovnako, každému podľa jeho potrieb a každému podľa jeho zásluhy.Podľa slov autora, každá táto zásada má niečo do seba, ale upozorňuje ešte na jednu zásadu označovanú ako „zásada života“, ktorá vyjadruje, že v konkrétnej sociálnej situácii je treba voliť tie zásady, ktoré pre jedincov a súčasne stále širšie skupiny ľudí znamenajú prosperitu, rozvoj a prospech.

Na sociálnu spravodlivosť je možné nazerať ako na dynamický proces, v ktorom predstavy o sociálnej spravodlivosti sú výsledkom subjektívnych hodnotení a vnímaní existujúcich sociálnych rozdielov a nerovností v spoločnosti (Macková 2001,s. 43). Sociálna nerovnosť, sociálna spravodlivosť alebo nespravodlivosť úzko súvisia , ako uvádza autorka (2001,s.41) so sociálnym napätím, alebo so sociálnym zmierom v spoločnosti. Konštatuje, že tieto pojmy majú silný politický náboj, pretože od nich závisí stabilita spoločnosti a úspešnosť politických vlád a ich politiky.

1.6.2 Princíp sociálnej solidarity

Solidaritou sa rozumie vzájomná podpora, súdržnosť a svornosť. Solidárnymi sa občania stávajú vo chvíli, keď sú ochotní poskytnúť pomoc a podporu inému človeku. Je ale namieste otázka: Sme solidárni a ochotní pomáhať?

Človek ako spoločenská bytosť je svojou existenciou v určitej miere odkázaná i na druhých, je závislá na spolužití spoločnosti ako celku, dôležitá je harmonizácia medzi ľuďmi. Preto by solidarita mala byť výrazom ľudského porozumenia, pospolitosti, zodpovednosti a vzájomnej súdržnosti (Krebs 2007, s.32-33).

Podľa Strieženca (2001,s.49) jednotlivec vedome akceptuje spoločensky zabezpečovanú solidaritu ako výraz pevného spojenia, ako kvalitu medzi človekom a spoločnosťou. Solidarita je vyjadrovaná nemocenským poistením, invalidným dôchodkom, podporou v nezamestnanosti, ako aj daňovým systémom, kedy vyplýva zo vzťahu bohatých a chudobných.

Sociálna solidarita, ako udáva Stanek (2002, s.37), sa realizuje prostredníctvom transferovej a redistribučnej politiky štátu. Zároveň delí solidaritu na solidaritu jednotlivcov a rodín, solidaritu celoštátnu a medzinárodnú .

Solidárnymi sa ľudia stali, podľa môjho názoru v okamihu, kedy si po prvýkrát navzájom pomohli a podporili sa.

Sociálna solidarita je výsledkom historického vývoja. Podľa Mackovej (2001,s.48) je nástrojom realizácie ľudských práv. Autorka vysvetľuje tento pojem ako myšlienkový atribút sociálneho zabezpečenia vyjadrujúci spôsob tvorby prostriedkov na sociálne zabezpečenie, ktorý sa počas rôznych historických období menil v závislosti od reálneho uplatňovania princípov fungovania štátu.

1.6.3 Princíp subsidiarity

„ Subsidiarita (podpornosť) je spoločenská zásada rešpektovania nižšieho, menšieho (postihnutého jedinca), zabezpečujúca primát ľudskej osoby (človeka –jedinca)“ (Strieženec 2001,s. 49).

Krebs (2007,s. 34) nazerá na tento princíp z pohľadu na človeka ako na individuum s jedinečnými vlastnosťami, vôľou, schopnosťami a dispozíciami. Vymedzenie tohto prístupu vidí v tom, že človek by si v prvom rade mal pomôcť sám, využiť svoje vlastnosti a možnosti k prospechu a sociálnemu bezpečiu seba a svojich blízkych.

Strieženec (2001 , s.50) vidí dva aspekty princípu subsidiarity. Prvý aspekt spočíva v rešpektovaní iniciatívy, kompetencií a zodpovednosti, čo znamená, že jednotlivcom vo vzťahu k spoločnosti a menším spoločnostiam k väčším je ponechať autonómiu, slobodu konania a priestor pre aktivitu, teda pomoc vlastne súvisí s napomáhaním. Druhý aspekt definuje ako „ pomoc k svojpomoci “. Cieľ poskytovania príležitostnej pomoci v nevyhnutných prípadoch vidí v usmerňovaní jedinca alebo skupiny k tomu, aby svojimi schopnosťami dokázali realizovať svoje ciele a plány.

Stanek (2002,s. 37) konštatuje, že princíp subsidiarity slúži na povzbudzovanie a motivovanie jednotlivcov za prevzatie zodpovednosti za seba zo strany spoločenských útvarov.

1.6.4 Princíp participácie

Princíp participácie je možné vyjadriť spôsobom podľa Krebsa (2007,s. 36). O tomto princípe sa autor vyjadruje ako o možnosti ľudí zúčastňovať sa na procese prijímania a realizácie opatrení a rozhodnutí, ktorú ovplyvňujú ich život. Poznomenáva, že bez tejto participácie ľudí so sociálnymi a politickými opatreniami efekty týchto opatrení a čo aj najlepšie zámery prídu nazmar.

Sopóci uvádza (1998,s. 162) ako ukazovateľ miery politickej participácie občana počet voličov v parlamentných a komunálnych voľbách z celkového počtu voličov oprávnených voliť. Za najznámejšie teórie politickej participácie vymedzuje teórie politické, sociologické a psychologické.

Participovať, teda podieľať sa na smerovaní a rozvíjaní spoločnosti je možné iba vtedy, ak táto participácia vychádza z možnosti slobodne sa rozhodovať. Podľa Mackovej (2001,s. 46) tento princíp umožňuje jednotlivcom priamy prístup k politickým rozhodnutiam, a tým narúša autoritatívny spôsob riadenia zhora nadol a považuje ho za prejav najväčšej možnej účasti na uskutočňovaní spoločenského dobra.

V závere prvej kapitoly je možné konštatovať, že na formovaní sociálnej politiky sa zúčastňuje štát, ako aj všetci občania. Sociálna politika by mala byť aktívna, aby pomocou silnej ekonomiky a ostatných determinantov zabezpečila vhodné životné podmienky občanov, vytvárala priestor na pracovnú a sociálnu aktivitu, prispievala k rozvoju osobnosti jedincov a dosiahla uspokojovanie ich sociálnych potrieb.

Riešenie sociálnych udalostí je vykonávané konkrétnymi postupmi vychádzajúc z princípov sociálnej politiky. Sociálne zabezpečenie využívajúc svoje podsystemy zabezpečuje riešenie sociálnych udalostí, dosahovanie určitej kvality života, hlavne v postproduktívnom veku. Na základe demografických ukazovateľov bola nutná transformácia sociálneho zabezpečenia, hlavne v oblasti dôchodkového systému. Vzhľadom na cieľ bakalárskej práce budú problematika reformácie a samotný systém dôchodkového zabezpečenia opísané v tretej kapitole venovanej dôchodkovému systému.

2 STAROBA

Staroba čaká na každého z nás. Bytostne si ju človek uvedomuje od svojho dňa narodenia, až po obdobie, keď sa ocitá na konci svojej púte. Prichádza pomaly, mnohokrát si ju človek uvedomí v poslednej chvíli. Každé vývojové obdobie človeka má svoje čaro. Obdobie staroby je obdobím, ktoré speje k ukončeniu ľudského života. No na druhej strane je obdobím, kedy starší človek v sebe skrýva značný potenciál, informácie a životné skúsenosti nadobudnuté počas života. Tieto skvelé prednosti môže využívať v tomto období na skvalitnenie a aktívne prežitie týchto rokov v starobe. Fenomén staroby čoraz viac vystupuje do popredia na základe demografických údajov, ktoré svedčia o neustále stúpajúcom trende nárastu starých ľudí, a naopak o poklese novonarodených detí. Vzhľadom na aktuálnu situáciu sa politiky moderných krajín musia zaoberať touto problematikou. S tým súvisia reformy sociálneho zabezpečenia. Keďže téma bakalárskej práce je zameraná na sociálne zabezpečenie seniorov, považovala som za potrebné, venovať sa vymedzeniu pojmu staroby a starnutia, ako aj biologickým, psychickým a sociálnym aspektom staroby.

2.1 Vymedzenie pojmov staroba a starnutie

Definíciami staroby a starnutia sa zaoberalo mnoho autorov v minulosti aj v súčasnej modernej prítomnosti. Údaje spomínané v staršej či novšej literatúre venovanej tejto problematike sa v podstate neodlišujú, nakoľko proces starnutia sa v priebehu rokov nejakým odlišným spôsobom nevyvíjal alebo nemenil. V tejto kapitole boli použité zdroje zo staršej aj novodobejšej literatúry.

Človek začína teoreticky starnúť už prvý deň po svojom narodení. Je to zákonitý biologický proces. Ako uvádza Bromley (1974, s.35) zmeny v štruktúrach a funkciách tela sa začínajú krátko po tom, ako jedinec dosiahne biologickú dospelosť, t.j. medzi 15 a 25 rokom života.

Balogová (2005,s.18-20) poníma starnutie ako veľmi zložitý multifaktoriálny dej, ktorý je výsledkom vzájomného pôsobenia genetických podmienok a faktorov vonkajšieho prostredia, pričom má individuálny charakter. Ako uvádza, proces starnutia sa na začiatku prejavuje celkom nenápadne, no s postupujúcim vekom sa zrýchľuje.

Títo autori vidia proces starnutia v štruktúrálnej zmene organizme. Krajčík definuje starobu ako (2000,s.13): „ *posledné obdobie života a je vždy zakončená smrťou.* “

Podľa Hocmana (1985, s. 8-9) existujú dve skupiny názorov na starnutie. V prvej vysvetľuje starnutie ako proces vopred naprogramovaný, ktorý má každý živý tvor zakódovaný vo svojom genetickom materiále. Tento názor potvrdzuje, že organizmus môže prežiť určité dané obdobie, maximálnu dĺžku života, ale za žiadnych okolností nemôže žiť dlhšie. Druhá skupina názorov považuje starnutie a smrť za dôsledok množstva nepriaznivých vplyvov pôsobiacich na organizmus, ktoré v ňom vyvolávajú nezvratné zmeny spôsobujúce postupné opotrebovanie organizmu, jeho starnutie a smrť.

Z ontogenetického hľadiska je starnutie považované za jednu z etáp ľudského veku. Vek je meradlom na určovanie periodizácie etáp ľudského života. Čornaničová (2007, s.33) chápe vek ako vymedzenie určitého časového úseku, ako doby niečím charakteristickej v spoločensko – historickom význame, alebo vo vzťahu k ľudskému životu.

Kategorizácia veku podľa Balogovej (2005, s.10):

- ✓ chronologické hľadisko veku
- ✓ biologicko – funkčné hľadisko veku
- ✓ demografické hľadisko veku
- ✓ hľadisko veku z pohľadu štátnej politiky

Za *chronologické hľadisko veku* považuje Balogová (2005, s.10) údaj o veku človeka, ktorý začína narodením a označuje ho ako dimenziu kvantity.

Za *biologický vek* môžeme označovať vek zodpovedajúci skutočnému funkčnému potenciálu, je dimenziou biologickej kvality a udáva sa ním skutočná funkčná biologická výkonnosť organizmu. Pri priaznivých vplyvoch funkčný vek jedinca zaostáva za kalendárnym vekom a človek môže pôsobiť mladistvo aj v pokročilom veku (Rose, In.Čornaničová 2007, s.36).

Demografické hľadisko veku vidí Balogová (2005, s.11) v podiele osôb určitého kalendárneho veku v pomere k danému počtu obyvateľstva a na základe analýzy štatistík za posledné roky, ktoré hovoria o populačnej explózii starších ľudí udáva toto delenie veku dôležité z pohľadu pripravenosti spoločnosti na percento rastu starších ľudí. *Hľadisko veku z pohľadu štátnej politiky* – dôchodkový vek. Vychádza z chronologického veku a z počtu prežitých rokov (tamtiež, s.12).

Spojenie *tretí vek* vysvetľuje Čornaničová (2007, s.37-38) ako obdobie, keď život človeka nadobúda zmenené parametre, orientáciu a rytmus v dôsledku vstupu do

starobného dôchodku. Tento termín vníma ako zjemňujúce spojenie s kladným citovým zafarbením a jeho rozšírenie súvisí so zaradovaním slova staroba medzi výrazy, ktoré sa na označenie istých javov nesmú používať, o ktorých sa nemá z morálnych, estetických, spoločenských alebo iných príčin hovoriť. Uvádza, že do slovenského jazyka prešlo ako *kalk* (doslovný preklad) a našlo si v ňom pevné miesto a v súčasnosti predstavuje ustálené spojenie na zjemňujúce označenie staroby a starých ľudí.

Pojem senior je možné zaradiť ako významovo neutrálny termín. Čornaničová (2007, s.32) hovorí o pojme senior ako o termíne, ktorý sa začal používať v edukačnej praxi a tým nahradil iné terminologické vymedzenia, ktoré vznikali v lekárskejších, psychologických, sociologických a iných vedných disciplínach ako označenie človeka staršieho a starého vekového obdobia.

Balogová uvádza delenie dospelosti a staroby tak, ako ich prijala Svetová zdravotnícka organizácia (WHO In.Balogová 2005, s.10):

- ✓ stredný vek   45-59 rokov
- ✓ čiastočná staroba   60-74 rokov
- ✓ vysoký vek   75-89 rokov
- ✓ dlhovekosť   90 rokov a viac

Obdobie sénia podrobnejšie opísal Příhoda vo štvrtom diele Ontogeneze ľudskej psychiky (1974, s.229 – 231) , ktoré rozdelil do troch štádií – senescencia (starnutie), neskorá staroba (kmeťstvo) a patriarchálny vek (patriarchium).

Obdobie *senescencie* (*starnutia*) ohraničil autor v rozmedzí od 60 do 75 rokov a ďalej uvádza, že starnutie v tomto období je prejavom starnutia v miere určenej pôvodnou kvalitou zárodočnej bunky a pôsobením vonkajších vplyvov.

Obdobie *neskorej staroby* (*kmeťstva*) ohraničil v rozmedzí od 75 do 90 rokov prejavujúcim sa u značnej miery populácie väčším chátraním a zmenenou odolnosťou. Slovo kmeť odvodzuje od latinského slova comes (spoločník, sprievodca). Toto obdobie charakterizuje odvratom od materiálnych hodnôt k duchovným, od extroverzie k introverzii, od extrospekcie viac k introspekcii, od altrocentrizmu k egocentrizmu.

Obdobie patriarchálneho veku (patriarchium) označuje ako obdobie nad 90 rokov. Autor uvádza (s.231), že ľudia v tomto veku sú v základe zdraví, keďže sa dožili tohto veku, odolní, involučné zmeny prebiehajú pomalšie ako v období kmeťstva, akosi sa stabilizujú.

Hľadieť na proces starnutia a staroby sa dá rôznymi spôsobmi. Je možné ho ponímať ako multifaktoriálny dej, ako proces spejúci k zakončeniu života smrťou, ktorý

je ovplyvňovaný genetikou a mnohými nepriaznivými vplyvmi atď. Delenie obdobia staroby je v mnohých prípadoch tiež diferencované, či už je to delenie podľa Svetovej zdravotníckej organizácie alebo názormi iných autorov.

2. 2 Biologické, psychické a sociálne aspekty staroby

Každá etapa ľudského života má svoje čaro, krásu aj užitočnosť. Staroba síce patrí k poslednému obdobiu života človeka, ale aj v tomto období je dôležité, aby si starí ľudia zachovali určitú kvalitu života a z našej strany im bola poskytnutá pozornosť, trpezlivosť a predovšetkým pomoc. V tomto období sú najviac viditeľné zmeny, telesné aj psychické. Vo vnímaní dieťaťa je už napr. štyridsaťročný človek starý. Prečo? Pretože aj dieťa vidí prvé prejavy starnutia ako sivé vlasy, alebo prvé vrásky. Starnúci človek si tieto zmeny uvedomuje len postupne. V nasledujúcich podkapitolách budú opísané biologické, psychické a sociálne aspekty staroby, ktoré bezpodmienečne tento proces starnutia sprevádzajú.

2.2.1 Biologické aspekty staroby

Biologické zmeny sprevádzajúce starobu sú pozorovateľné a prejavujúce sa vonkajšími a vnútornými prejavmi.

Biologické zmeny prebiehajú na fyziologickej úrovni, postihujú telesné tkanivá a orgány. Klevetová uvádza (2008, s.19), že tieto zmeny nepribehajú u každého jedinca rovnako, ale sú determinované genetickými dispozíciami a životným štýlom, kedy nastáva spomalenie a oslabenie predchádzajúcich funkcií a pokles biologických adaptačných mechanizmov. Litomeřický hovorí (In.Balogová 2005,s. 25), že biologické zmeny organizmu spojené so starnutím spôsobujú redistribúciu tuku do oblasti brucha a stehien, zvyšuje sa telesná hmotnosť predovšetkým u žien, naopak mužská postava sa stáva menšou a chudšou, mení sa telesná výška, ale aj celé zakrivenie tela. Bromley (1974,s. 42) ešte dodáva, že zmena telesnej výšky môže byť dôsledkom atrofie medzistavcových platničiek, zvýraznenie nastáva aj zhrbeným držaním tela.

Názor na zmenu telesnej výšky vyjadril antropológ E.Schreider (In.Příhoda 1974,

s. 248), ktorý tvrdí, že na zmene telesnej výšky sa podieľa zmenšenie váhy všetkých orgánov okrem srdca. Zmenšuje sa váha mozgu, miechy, žalúdka, pečene, pľúc, pankreasu, sleziny, obličiek, nadobličiek a maternice.

Starnutie sa najviac prejavuje na tvári človeka. Tak ako sú oči zrkadlom duše, dovoľm si tvrdiť, že tvár plná vrások je odzrkadlením prežitých rokov a nadobudnutých skúseností.

Podrobnejšie opísala zmeny na tvári človeka E.B. Hurlocková. Vzhľadom na to, že je tvár vystavovaná poveternostným zmenám, sú na nej prejavy starnutia najviac viditeľné. Autorka vykresľuje hlavné zmeny v tvári z dôvodu straty zubov, čo spôsobuje zmenšenie čeluste a pokles brady, oči popisuje bez lesku, kedy vrchné zdurené očné viečka prekryvajú spodné a z dôvodu zmenšenia dolnej časti tváre sa nos zdá väčší (Hurlocková In.Příhoda 1974, s. 250).

Zmeny súvisiace s pokožkou popisuje Bromley (1974, s. 46) ako zmeny spôsobené stratou podkožného tuku, kedy pokožka bledne, je posiata škvrnami, dostáva pergamenovú štruktúru a stráca pružnosť.

Dôvod zmenšovania svalovej hmoty u starších ľudí vidí Krajčík (2000, s.13-14) v strate množstva vody a niektorých iónov v organizme, výskyt väčšieho počtu pádov je spôsobený tuhnutím väziva, čo vedie k zníženej ohybnosti kĺbov.Dochádza k narušeniu termoregulácie (oslabené pociťovanie chladu, znížená tvorba tepla), k spomalenej reakcii kožných ciev, čím sa zvyšujú straty tepla v chlade a sťažuje sa odovzdávanie tepla v horúcom prostredí, čo môže spôsobiť riziko podchladenia, príp. prehriatia.

Medzi biologické zmeny starnutia patrí zhoršovanie zrakovej a sluchovej ostrosti. Tieto zmeny je možné korigovať zdravotnými pomôckami, ako sú okuliare pri slabom zraku, pri slabom sluchu je to načúvací aparát, ktorý pomáha detekovať tóny s nízkou frekvenciou, no na druhej strane často zosilňuje zvuky z okolia, následkom čoho niektorí starší ľudia majú ťažkosti dobre počuť (Spar,LaRue 2002, s.17).V starobe sa spomaľuje činnosť centrálného nervového systému, redukuje sa pracovná pamäť a senzorické a perceptuálne zmeny. Kombináciou týchto zmien sa obmedzujú u starších osôb prostriedky spracovania informácie. Denné základné činnosti, ako sú chôdza alebo udržanie vzpriameného postoja, sa stávajú menej automatickými a vyžadujú si viac vedomých kognitívnych prostriedkov (tamtiež, s. 17).

Zmeny v kardiopulmonálnom systéme nastávajú podľa Klevelandovej (2008, s.20-21) z dôvodu prijímania menšieho množstva kyslíka, znižujúcej sa funkcie pľúc a ukladaním vápnika do chlopní srdca, čo spôsobuje zamedzenie kvalitného prietoku krvi.

Prečerpávaním menšieho množstva krvi dochádza k zníženiu prietoku krvi ostatnými orgánmi. Častejší výskyt infekcií dýchacích ciest pripisuje autorka klesajúcej výkonnosti riasinkového epitelu v pľúcnych cestách.

Zníženou funkciou a stratou výkonnosti je postihnutý aj vylučovací systém. Z dôvodu dlhšieho zotrávania toxických látok vznikajúcich pri trávení v hrubom čreve v organizme starší ľudia často udávajú vyskytujúce sa zápchy (Balogová 2005, s.26).

2.2.2 Psychické aspekty staroby

Psychické zmeny vyvolané starobou úzko súvisia s biologickými zmenami. Starnúci človek sa vie len ťažko vysporiadať so všetkými zmenami, ktoré postihujú jeho organizmus. Psychické zmeny sa odrážajú hlavne v intelektuálnej činnosti jedinca, v spôsobe jeho odpovede na určité vonkajšie podnety, ako aj v kognitívnych procesoch.

John E.Anderson upozornil na to, že rýchlosť odpovede na situáciu závisí na mnohých činiteľoch, ako napr. na nervovom vedení, strate inhibície, dobe objavenia signálu, prenose, na voľbe (rozhodovaní), odpovedi a pod.(Anderson In. Příhoda 1974,s.322).

Spomalenie činnosti je viditeľné aj u pamäti. Psychické zmeny týkajúce sa pamäti opisuje Příhoda (1974,s.325-330). Autor ochabovanie pamäti považuje za znak začiatku obdobia senescencie, kedy spomalenie mnemonických funkcií a zväčšujúci sa úbytok vybaviteľných skúseností majú vplyv na celkové chovanie. Starnúci človek sa opiera o vzdialenú minulosť, ktorú si idealizuje a naopak prítomnosti nedôveruje. Uvažovanie popisuje ako menej koherentné, inteligenciu za menej pohotovú a nápaditú, čo znamená, že starší človek s obtiažami získava nové vedomosti. Autor ale na druhej strane poznamenáva, že v dobe kmeťstva sa schopnosť učiť sa ne stráca, len sa znižuje, preto je na vštípenie materiálu potrebný dlhší čas.

Autori Pacovský a Haškovcová (In.Balogová 2005,s.38) hovoria, že človek v starobe karikuje svoju povahu. Pacovský uvádza príklady zmeny osobnosti človeka ako napr. zmenu predtým nedôverčivého človeka na človeka so sklonom k samotárstvu, zmenu extroverta na povrchného a stereotypného človeka, zmenu z úzkostného človeka na hypochondra, šetrnosť sa môže stupňovať v lakomstvo, sebeckosť vyúsťuje do egocentrizmu.Haškovcová dopĺňa tieto negatívne charakteristiky ešte o prejavy hašterivých ľudí, ktoré vyúsťujú do podoby neznášateľného kverulanta.

2.2.3 Sociálne aspekty staroby

Proces adaptácie na starobu sa začína uvedomovaním si faktu, že človek starne. Tento proces ale neprebíha u každého rovnako. Niektorí ľudia sa s príchodom staroby zmieria, nájdu pozitívnu stránku vyššieho veku a naopak niektorí sa stanú pasívnymi a neprispôsobivými. Prijatie skutočnosti nástupu staroby obohacuje a skvalitňuje celkový život seniora.

Na proces adaptácie na starobu je možné nazerať ako na proces ovplyvňovaný celým komplexom rôznych činiteľov, ako je napr. osobnosť človeka a jeho celkový fyzický stav, zo sociálneho aspektu sem patria činitele ako spoločenská atmosféra, preferovaný životný štýl, vstup do dôchodku, zmena spoločenského statusu, strata životného partnera, príp. partnerky, rodina (Balogová 2005, s.42).

Jedným zo sociálnych aspektov starnutia je, ako ho nazval Bromley (1974, s.73-81), proces,, uvoľňovania “.Dôsledky ukončenia pracovného pomeru vidí v tom, že sa jedinec nestýka tak často so svojimi kolegami, zriedkavejšie sa zúčastňuje na spoločenských podujatiach. A práve prerušenie, alebo zníženie počtu týchto stretnutí oslabuje priateľské zväzky. Hovorí, že odchodom zo zamestnania človek prestáva byť členom malých neformálnych sociálnych skupín, čo v krajných prípadoch vedie k čoraz väčšej izolácii a osobnej výstrednosti. Odchod zo zamestnania znamená prechod z plnej pracovnej aktivity k výraznému ústupu alebo odpojeniu sa od spoločnosti.

Týmto zmenám by sa mal človek v menšej, alebo väčšej miere prispôbiť.

Adjustácia ako proces prispôsobovania sa sociálnym javom, podľa Balogovej (2005, s.21) môže byť aktívna (ak si jedinec prispôsobuje prostredie v ktorom žije), alebo pasívna (ak sa jedinec prispôsobuje prostrediu, v ktorom žije).

Za kritériá správnej adjustácie považuje Bromley (1974,s. 82) súlad medzi vnútornými duševnými stavmi a vonkajšími okolnosťami, závislosť medzi vzormi adjustácie v minulosti a v prítomnosti, prijímanie staroby a smrti, hĺbka pocitu uspokojenia vyplývajúceho zo zabezpečenia a zbavenia sa zodpovednosti, zabezpečenie a priaznivé finančné podmienky. Autor ďalej uvádza faktory ovplyvňujúce úspešnú adjustáciu (s.121) ku ktorým radí primeranú životnú úroveň, finančnú istotu, citovú stabilitu a istotu, dobré telesné zdravie a častý spoločenský styk, aktívnu činnosť, sledovanie a rozvoj osobných záujmov.

Pacovský (In.Balogová 2005, s. 44) vyzdvihuje dôležitú úlohu spoločnosti, ktorá by mala prijať starobu ako realitu a umožniť integráciu starších ľudí do spoločnosti. Autor ďalej uvádza, že správne sociálne vzťahy, interakcia medzi generáciami a nemalá dávka tolerancie by mali zabezpečiť túto integráciu. V prípade nesprávnej integrácie dochádza k izolovanosti a bezmocnosti starého človeka a nastupuje u neho pocit menejcennosti, neistoty, úzkosti a pocitu oddelenia od spoločnosti.

Podľa môjho názoru na dosiahnutie psychického, fyzického a sociálneho bezpečia seniora je potrebný hlavne ľudský prístup zo strany rodiny a blízkych. Rodičia by mali viesť deti k tomu, aby sa v nich vypestovala potreba pomáhania starým ľuďom.

Za najzávažnejší psychologicko – sociálny problém považuje Krajčík (2000, s.17) osamelosť starých ľudí, kedy sa osamelými môžu cítiť aj starí ľudia bývajúcí v rodine alebo v inštitúcii, nakoľko nevedia naviazať užší kontakt s okolím.

Záverom tejto kapitoly je konštatovanie, že obdobie staroby je síce obdobím vedúcim k smrti, ale na druhej strane obdobím, ktoré po aktívnom živote prináša pokoj a uspokojenie. V tejto poslednej fáze sa ľudia snažia o dôstojné a zmysluplné prežitie života. Starí ľudia sú bohatstvom rodiny a spoločnosti, svojimi skúsenosťami sú mravným pilierom, ich prístup k ľuďom je naplnený ľudskosťou. Dôležitou potrebou starších ľudí je potreba bezpečia z hľadiska ekonomického, fyzického či psychického. Naplnenie ekonomickej potreby bezpečia spočíva v možnosti disponovania dostatočnými finančnými prostriedkami na živobytie, aby prišlo k odbúraní strachu a pocitu neistoty z budúcnosti. K tomu by mala prispieť aj reforma dôchodkového zabezpečenia a dôchodkového systému, ktoré budú priblížené v nasledujúcej kapitole.

3 SYSTÉM SOCIÁLNEHO ZABEZPEČENIA SENIOROV V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

Sociálne zabezpečenie, ako už bolo pojednávané v prvej kapitole tejto bakalárskej práce, je systém, ktorý v sebe zahŕňa veľké množstvo inštitúcií, zariadení a legislatívnych noriem. Práve z tohto dôvodu som svoju pozornosť zamerala hlavne na systém dôchodkového zabezpečenia, ktorý podľa môjho názoru je základným pilierom sústavy sociálneho zabezpečenia. Úvod tejto kapitoly pojednáva v krátkosti o systéme dôchodkového zabezpečenia v období Rakúsko-Uhorska, v období po roku 1918, až po rok 1989. O niečo väčšia pozornosť bude venovaná sociálnym reformám po roku 1991 ako aj dôvod prijatia dôchodkovej reformy hlavne na základe demografických ukazovateľov. Štvrtá podkapitola sa venuje dôchodkovému systému na Slovensku.

3.1 Historický pohľad na sociálne zabezpečenie v období

Rakúsko - Uhorsko

Za priekopníka uvedenia sociálneho zabezpečenia do života je z historického hľadiska považovaný knieža Otto von Bismarck, ktorý ovplyvnil a sprostredkoval prijatie série zákonov o sociálnom poistení a v rokoch 1883-1889 postupne zaviedol poistenie pre prípad choroby, pracovného úrazu, invalidity a staroby (Potůček 1995, s.12). Autor ďalej uvádza (s. 24-25), že od 16. do 19. storočia bola v Rakúsko-Uhorsku podpora chudobných zverovaná obciam a regulovaná ríšskym policajným poriadkom. Rozvoj sociálneho zabezpečenia bol postupný, od poskytovania doživotných dôchodkov vybraným dôstojníkom cisárskej armády a štátnym úradníkom až k stanoveniu pravidiel pre priznávanie dôchodkov štátnych zamestnancov. Reformy zavedené Bismarckom nachádzali odozvu aj v Rakúsko-Uhorsku. V roku 1887 bol prijatý zákon o povinnom úrazovom poistení a zákon o povinnom nemocenskom poistení robotníkov a nižších úradníkov bol prijatý o rok neskôr.

3.2. Stručný prehľad sociálneho zabezpečenia v období Československej republiky do roku 1989

Systém sociálneho zabezpečenia bol po roku 1918 veľmi roztrieštený. Ako uvádza Krebs (2007,s.171) zahŕňal iba časť ekonomicky aktívneho obyvateľstva, niektorým skupinám sa sociálne zabezpečenie nepriznávalo. Sociálny systém zabezpečoval iba jednu pätinu aktívneho obyvateľstva, malá pozornosť bola venovaná rodinám s deťmi a sociálna starostlivosť o starých a invalidných bola založená na dobročinnosti. Najvýhodnejšie bolo u štátnych a verejných zamestnancov a úradníkov súkromného sektora.

Dôchodkové poistenie v Československej republike upravoval zákon č.26 z roku 1929, ktorý nahradil pôvodný penzijný zákon z decembra 1906 a jeho rakúske a československé novely (<http://www.socpoist.sk/charakteristika-a-cinnost/383s> 15.1.).

Po vzniku Slovenskej republiky v marci 1939 zriadila vláda Ústrednú sociálnu poisťovňu v Bratislave, ktorá zabezpečovala dôchodkové aj nemocenské poistenie. Vládnym nariadením z novembra 1940 sa pretvorila na Robotnícku sociálnu poisťovňu (tamtiež 15.1.).

Čo sa týkalo sociálneho zabezpečenia, základné princípy boli zakotvené v Košickom vládnom programe, ktorý predpokladal jednotné a komplexné zabezpečenie všetkých pracujúcich pre prípad nezamestnanosti, choroby, úrazu, invalidity, staroby a starostlivosti o matku s dieťaťom (Gajdošíková, Rusiňák 1998, s.26).

Nové druhy dávok (napr.rodinné dávky, dôchodok manželky) boli koncipované v zákone č. 99/1948 Zb. a novým sociálnym požiadavkám boli prispôsobované aj poisťovacie predpisy a predpisy dávok (Krebs 2007,s. 171).

Od 1. januára 1952 (zákon č.102/1951 Zb.) prišlo k oddeleniu nemocenského poistenia od dôchodkového a ich ekonomická samostatnosť bola zlikvidovaná. Združením zdravotných zariadení sa vytvoril jednotný systém štátnej zdravotnej starostlivosti a správu nemocenského poistenia prevzalo Robotnícke odborové hnutie a vznikol Štátny úrad dôchodkového zabezpečenia (Rievajová 2006, s.17).

Ďalšie zmeny týkajúce sa dôchodkového zabezpečenia nastali prijatím zákona č.55/1956 Zb. platným od 1.januára 1957, na základe ktorého sa výraznejšie uplatnil princíp zásluhovosti. Druhy povolání boli zaradené na účely dôchodkového zabezpečenia do troch kategórií – podľa rizikovosti, namáhavosti a spoločenského významu (Gajdošíková, Rusiňák 1989, s.26-27).

Zdokonalenie sústavy dôchodkového zabezpečenia zaviedol zákon č.121/1975 Zb.o sociálnom zabezpečení. Zrušila sa osobitná daň z dôchodkov a zvýšením,resp.zrušením absolútnych a relatívnych hraníc maximálnej výmery dôchodkového nároku sa posilnilo hľadisko zásluhovosti. V rokoch 1987-1988 zákonodárne orgány schválili celý rad právnych úprav na zdokonaľovanie systému sociálneho zabezpečenia. Zákon č.100/1988 Zb. o sociálnom zabezpečení ustanovil výhodnejší spôsob hodnotenia príjmov, ktoré boli dosiahnuté počas doby pracovnej aktivity, výška dôchodku sa určovala z priemerného mesačného zárobku určeného z piatich zárobkovo najlepších rokov za posledných desať rokov pred vznikom nároku na dôchodok(tamtiež s.27-29).

Celkové zhrnutie systému sociálneho zabezpečenia ponúka Kvapilová, ktorá ho považuje za súbor komplexnej starostlivosti o pracujúcich a ich rodiny. Sociálne zabezpečenie bolo financované z daní a zo štátneho rozpočtu, do ktorého podniky a družstvá odvádzali 50% odvodov z miezd a odmien a rovnako veľký odvod zo zisku. Za výhodu autorka považuje fakt, že systém pokrýval všetkých pracujúcich a ich rodiny tým, že im garantoval plnú zamestnanosť a tým poskytoval občanom vysoký stupeň sociálnej a ekonomickej bezpečnosti. Za nevýhody autorka považuje vysokú nákladovosť, neprehľadnosť financovania a neefektívnu organizáciu (Kvapilová In.Radičová ed.1998, s.23-24).

3.3 Pohľad na sociálne zabezpečenie po roku 1989

Politické zmeny priniesol so sebou 17.november 1989, ktorý nesie prívlastok nežnej revolúcie a je zosobnením pádu totalitného komunistického režimu.

Tento dátum označil aj zmeny v sociálnom zabezpečení. Prvou zmenou je označované zlúčenie výkonu dôchodkového zabezpečenia a nemocenského poistenia od 1.januára 1991 do jednej štátnej inštitúcie. Do roku 1992 pôsobila Slovenská správa sociálneho zabezpečenia ako inštitúcia , do ktorej boli zlúčené Slovenská správa nemocenského poistenia, odbory sociálnych vecí národných výborov a Úrad dôchodkového zabezpečenia (<http://www.socpoist.sk/charakteristika-a-cinnost/383s15.1.>).

Prvou etapou transformácie v rokoch 1990-1992 podľa Rievajovej (2006, s.19) bolo vykonanie systémových zmien, t.j. nastolenie podmienok trhovej konkurencie v čo najkratšom čase a ako hlavnú prioritu tohto obdobia autorka vyzdvihuje vytvorenie

legislatívnych predpokladov systémov zmien v sociálnej sfére a následne eliminovanie novovznikajúcich sociálnych rizík, ako napr. chudoba a nezamestnanosť.

Prijatie zákona NR SR č.7/1993 Zb. o zriadení Národnej poisťovne a o financovaní zdravotného, nemocenského a dôchodkového poistenia považuje Stanek (2002, s.107) za zásadnú reformu. Národná poisťovňa ako verejnoprávna inštitúcia, vytvorila osobitné fondy – Fond zdravotného poistenia, Fond nemocenského poistenia a Fond dôchodkového poistenia.

Spojenie zdravotného poistenia s fondmi sociálneho zabezpečenia sa časom ukázalo ako nefunkčné z dôvodu ich odlišnosti. Preto tieto systémy boli rozdelené a vznikol systém zdravotných poisťovní a Sociálna poisťovňa, ktorá vznikla v roku 1995. Štátom jej bol zverený výkon nemocenského poistenia a dôchodkového zabezpečenia

(<http://www.socpoist.sk/charakteristika-a-cinnost/383s> 15.1.).

Nakoľko sa neustále zvyšoval počet starých ľudí a dôchodcov poberajúcich dôchodkové dávky, bolo Slovensko nútené začať sa týmto problémom zaoberať.

Začiatok a kroky transformácie zhrňuje v celok Rievajová (2006,s.20), ktorá uvádza nástup transformácie od októbra 1998 prijatím systémového dokumentu s názvom Koncepcia reformy sociálneho poistenia v SR. Táto reforma mala byť východiskovým bodom k vytvoreniu nového systému poistenia s plným fungovaním o 25-30 rokov, mala zabrániť kolapsu súčasného stavu a minimalizovať počet občanov odkázaných na sociálnu pomoc. Ako prvý krok reformy autorka uvádza (s.21) prijatie zákona č.413/2002 o sociálnom poistení s účinnosťou od 1.júla 2003, ktorá sa však posunula na 1. január 2004. Tento zákon bol ešte pred nadobudnutím účinnosti prepracovaný a 30.októbra 2003 Národná rada SR schválila zákon č.461/2003 Z.z. o sociálnom poistení.

Dôchodková reforma spočívala vo vytvorení troch pilierov, kedy prvý a druhý pilier predstavovali základné zabezpečenie financovania dôchodku, zatiaľ čo tretí by bol postavený na báze dobrovoľnosti (<http://www.financne-poradenstvo.sk/dochodkova-reforma.php> 11.2.).

Autori Chren a Švejna z nadácie F.A.Hayeka uvádzajú vo svojej publikácii (2004, s.20-22) postupný zrod dôchodkovej reformy. Okrem iného menujú krajiny, kde už dôchodková reforma bola zrealizovaná. Chile bola prvá krajina, ktorá túto reformu zaviedla už v roku 1981. Po nej nasledovali krajiny Latinskej Ameriky, Austrália, Švajčiarsko, Veľká Británia, Švédsko, Holansko, Poľsko, Maďarsko, Chorvátsko,

Bulharsko a Macedónsko. Obaja autori poukazujú na výhody dôchodkovej reformy, ktoré podľa nich sú: vlastnícke práva, morálnosť, sloboda voľby a ekonomické výhody. Konštatujú, že výška dôchodku sa odvíja od osobnej iniciatívy a schopnosti, občania sú vlastníkami svojich úspor a v prípade smrti prechádzajú na ich dedičov vo forme hotovosti alebo pozostalostných dôchodkov. Čas odchodu do dôchodku si môže každý občan určiť sám, ale pri predčasnom dôchodku je povinný mať úspory, za ktoré si doživotný dôchodok môže aspoň v minimálnej výške kúpiť. Tvrdia, že kapitalizačný systém je efektívnejší, preto je schopný zaistiť vyššie dôchodky pri nižšej odvodovej povinnosti, a teda nebrzdí ekonomický rozvoj.

3.4 Dôchodkový systém na Slovensku

Táto podkapitola bude venovaná dôchodkovému systému na Slovensku, skladajúceho sa z troch pilierov, charakteristikám jednotlivých pilierov, základným druhom dôchodkov, podmienkam na ich nárok a spôsoby vyplácania. Pojem dôchodok neoznačuje len obdobie, v ktorom sa človek ocitne po odchode z aktívneho pracovného života, ale je aj označením určitého príjmu, ktorý človek v tomto období dostáva. Na rozdiel od súčasných poberateľov dôchodkov sa terajšia pracujúca generácia ocitla v pozícii, kedy na základe dôchodkovej reformy bude mať možnosť svoj dôchodok ovplyvniť.

Pojem dôchodok je možné vysvetľovať ako opakovanú dávku, ktorá je priznávaná a vyplácaná občanom, ktorí si pre starobu, trvalú pracovnú neschopnosť, príp. pre stratu živiteľa nemôžu zabezpečiť svoje životné potreby z pracovných príjmov (Gajdošíková, Rusiňák 1996, s.38).

Legislatívne ukotvenie týkajúce sa dôchodkového zabezpečenia je zhrnuté v nasledujúcich zákonoch:

Zákon č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov

Zákon č. 43/2004 Z.z. o starobnom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 650/2004 Z.z. o doplnkovom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Podľa zákona č.461/2003 Z.z. o sociálnom poistení v súčasnosti na Slovensku rozlišujeme *základné druhy dôchodkov*:

1. starobný dôchodok

2. predčasný starobný dôchodok
3. invalidný dôchodok
4. pozostalostné dôchodky (vdovský a vdovecký dôchodok, sirotsky dôchodok).

Zo systému starobného poistenia sa poskytuje starobný dôchodok, predčasný starobný dôchodok, vdovský a vdovecký dôchodok a sirotsky dôchodok. Zo systému invalidného poistenia sa poskytuje invalidný dôchodok, vdovský a vdovecký dôchodok, sirotsky dôchodok (<http://www.socpoist.sk/460/1115s> 15.2.).

Nasledujúca časť kapitoly bude venovaná dôchodkovým dávkam. Jednotlivé druhy dôchodkov budú definované, t.j. nárok na dávku, podmienky vzniku nároku, výšku dávky a pod.

3.4.1 Starobný dôchodok

Nárok na starobný dôchodok má občan podľa § 65 ods.1 zákona č.461/2003 Z.z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov v prípade, ak bol dôchodkovo poistený najmenej 15 rokov a dosiahol dôchodkový vek. Uvedený zákon, ods.2 stanovuje dôchodkový vek na 62 rokov, rovnako pre ženy aj mužov. Sumu starobného dôchodku upravuje tento zákon v § 66, ods.1. Určuje sa ako súčin priemerného osobného mzdového bodu, obdobia dôchodkového poistenia získaného ku dňu vzniku nároku na starobný dôchodok a aktuálnej dôchodkovej hodnoty.

Termín vyplácania starobného dôchodku určuje Sociálna poisťovňa. Starobný dôchodok sa vypláca vopred v pravidelných mesačných lehotách, v pravidelných výpliatných termínoch. Sociálna poisťovňa určuje spôsoby poukazovania starobného dôchodku nasledovne (<http://www.socpoist.sk/starobny-dochodok/1286s> 15.2):

- ✓ poukazovanie na účet príjemcu v banke alebo v pobočke zahraničnej banky v hotovosti
- ✓ na účet manžela (manželky) poberateľa dôchodku v banke alebo v pobočke zahraničnej banky na základe písomnej požiadavky poberateľa dôchodku a so súhlasom manžela (manželky) ako majiteľa účtu a ak poberateľ dôchodku má v čase poberania dôchodku dispozičné právo k uvedenému účtu
- ✓ prostredníctvom hromadného poukazu, ak je poberateľ umiestnený v zariadení sociálnych služieb

- ✓ prostredníctvom ústavu na výkon väzby alebo ústavu na výkon trestu odňatia slobody , ak je osoba umiestnená v tomto zariadení.

3.4.2 Predčasný starobný dôchodok

Nárok na predčasný starobný dôchodok upravuje zákon č.461/2003 Z.z. (§ 67 ods.2a,2b,2c) o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov a hovorí, že poistenec, ktorý je sporiteľom, má naň nárok, ak bol dôchodkovo poistený najmenej 15 rokov, chýbajú mu najviac dva roky do dovŕšenia dôchodkového veku a suma predčasného starobného dôchodku je vyššia ako 0,6 násobok sumy životného minima. V prípade, že poistenec nie je sporiteľ, nárok na predčasný starobný dôchodok vzniká podľa tohto zákona (§ 67 ods.1a, 1b, 1c) , ak bol poistenec poistený najmenej 15 rokov, chýbajú mu najviac dva roky do dovŕšenia dôchodkového veku a suma predčasného starobného dôchodku je vyššia ako 1,2 násobok sumy životného minima.

Podmienky vyplácania predčasného starobného dôchodku sú rovnaké ako pri vyplácaní starobného dôchodku (vid' podkapitola 3.4.1).

Sumu predčasného starobného dôchodku tvorí súčin priemerného osobného bodu, obdobia poistenia a aktuálnej dôchodkovej hodnoty znížený o 0,5 % za každých začatých 30 dní od vzniku nároku na výplatu predčasného starobného dôchodku do dovŕšenia dôchodkového veku (§ 68, ods.1 zákona č.461/2003 Z.z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov).

V prípade, že poistenému občanovi bol priznaný predčasný starobný dôchodok, nemá nárok na poberanie starobného dôchodku, čo sa však zmení pri dovŕšení dôchodkového veku, kedy sa predčasne starobný dôchodok klasifikuje ako starobný dôchodok (zákon č.461/2003 Z.z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov, § 69 ods.1, 2).

3.4.3 Invalidný dôchodok

Podmienky nároku na invalidný dôchodok vymedzuje § 70 zákona č.461/2003 Z.z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov. Nárok vzniká, ak sa poistenec stal invalidným, získal určitý počet rokov dôchodkového poistenia a ku dňu vzniku invalidity nespĺňa podmienky nároku na starobný dôchodok, príp. mu nebol priznaný predčasný starobný dôchodok. Uvedený zákon (§ 71 ods.1) definuje osobu ako invalidnú, ak pre dlhodobu nepriaznivú zdravotný stav nastáva pokles schopnosti

vykonávať zárobkovú činnosť o viac ako 40 % v porovnaní so zdravou osobou.

Dlhodobo nepriaznivý stav definuje tento zákon (ods. 2, 3 , 4) ako stav, ktorý okrem poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť má podľa poznatkov lekárskej vedy trvať dlhšie ako jeden rok. Pokles schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť sa posudzuje porovnaním telesnej, duševnej a zmyslovej schopnosti poistenca na základe lekárskejších správ, údajov zo zdravotnej dokumentácie a zhodnotenia liečby s určením diagnostického záveru, stabilizácie ochorenia, jeho ďalšieho vývoja a liečby a komplexných funkčných vyšetrení a ich záverov, pričom sa prihliada na zostávajúcu schopnosť vykonávať zárobkovú činnosť, zostávajúcu schopnosť prípravy na povolanie, možnosti poskytnutia pracovnej rehabilitácie alebo rekvalifikácie.

Podmienka počtu rokov dôchodkového poistenia je považovaná za splnenú, ak sa poistenec stal invalidným z dôvodu pracovného úrazu alebo choroby z povolania, to isté platí aj u fyzickej osoby ak sa stala invalidnou v dobe keď je nezaopatreným dieťaťom alebo doktorandom v dennej forme štúdia a nedovršila 26 rokov veku (§ 72 ods.3. zákona č.461/2003 Z.z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov).

3.4.4 Vdovský a vdovecký dôchodok

Nárok na vdovský (vdovecký) dôchodok vymedzuje zákon č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov (§ 74 ods.1,2). Nárok na vdovský dôchodok po manželovi podľa tohoto zákona vzniká, ak bol ku dňu smrti poberateľom starobného, predčasne starobného alebo invalidného dôchodku, ku dňu smrti splnil podmienky nároku na starobný dôchodok, alebo získal počet rokov dôchodkového poistenia na nárok invalidného dôchodku, alebo zomrel v dôsledku pracovného úrazu, príp. choroby z povolania. Podľa odseku 2 uvedeného zákona vzniká nárok na výplatu vdovského dôchodku vdove počas jedného roka.

Poberanie vdovského dôchodku po uplynutí jedného roka je možné v tom prípade, ak sa vdova stará o nezaopatrené dieťa, je invalidná alebo vychovala aspoň tri deti, dovŕšila 52 rokov a vychovala dve deti, alebo dovŕšila dôchodkový vek (§ 74ods.3 zákona č.461/2003 Z.z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov).

Sumu vdovského (vdoveckého) dôchodku upravuje § 75 ods. 1, 2 zákona č.461/2003 Z.z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov.

Suma tohto druhu dôchodku je:

1. 60% starobného alebo invalidného dôchodku, na ktorý mal , alebo by mal mať nárok zomretý manžel ku dňu smrti. V prípade splnenia podmienky nároku na dva dôchodky, vdovský dôchodok sa určí z vyššieho dôchodku
2. ak bol zomretému priznaný predčasný starobný dôchodok, suma vdovského dôchodku je 60% predčasného starobného dôchodku, na ktorý zomretý mal, príp.by mal mať nárok.

Rozvedené ženy nemajú nárok na vdovský dôchodok. Tieto predpisy platia od 1. januára 2004 (<http://www.socpoist.sk/vdovsky-dochodok/1289s> 15.2.)

Nárok na vdovský (vdovecký) dôchodok zaniká uzatvorením manželstva, alebo dňom rozhodnutia súdu , podľa ktorého vdova (vdovec) úmyselným trestným činom spôsobili smrť manžela/manželky (§ 74 ods.5 zákona č.461/2003 Z.z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov).

3.4.5 Sirotský dôchodok

Sirotský dôchodok je označovaný ako pozostalostný, pretože nárok naň vzniká nezaopatrenému dieťaťu, ktorému zomrel rodič alebo osvojiteľ, ktorý bol ku dňu smrti poberateľom starobného, predčasného starobného alebo invalidného dôchodku, príp. splnil podmienky nároku na starobný dôchodok, alebo zomrel v dôsledku pracovného úrazu, príp. choroby z povolania. Nárok na sirotský dôchodok zaniká osvojením nezaopatreného dieťaťa, zaniká aj dňom, ktorým dieťa prestalo byť nezaopatrené a vždy zaniká dňom dovŕšenia 26 roku veku dieťaťa (§ 76 ods.1, 3, 5 zákona č.461/2003 Z.z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov).

Právna úprava platná od 1. januára 2004 umožňuje dieťaťu vznik nároku na sirotský dôchodok po každom rodičovi. To znamená, že dieťaťu je možné priznať nárok na dva sirotské dôchodky (<http://www.socpoist.sk/sirotsky-dochodok/1291s> 8.2.)

Zákon č. 461/2003 Z.z o sociálnom poistení (§ 77 ods.1, 2, 3) vymedzuje sumu sirotského dôchodku ako 40 % starobného, príp.invalidného dôchodku, na ktorý mal, alebo by mal mať rodič alebo osvojiteľ dieťaťa nárok. V prípade, ak bol poistencovi priznaný predčasný starobný dôchodok, suma sirotského dôchodku je 40 % predčasného starobného dôchodku, na ktorý mal rodič alebo osvojiteľ dieťaťa nárok. V prípade, že zomretý rodič,príp. osvojiteľ splnil podmienky nároku na dva dôchodky, sirotský dôchodok sa určí z vyššieho dôchodku.

3.5 Doplnujúce informácie o dôchodkoch

Dôchodkové dávky sa valorizujú podľa zásad určených ustanovením zákona č.461/2003 Z.z. (§ 82) o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov. Na rok 2010 ide o zvýšenie o 3,05 %. Valorizujú sa dôchodky od 1.1.2010, ak boli priznané pred týmto dňom, príp. odo dňa priznania dôchodku v časovom rozmedzí od 1.1.2010 do 31.12.2010 (<http://www.socpoist.sk/aktuality-informacia-o-zvyseni-dochodkovych-davok-a-socialneho-dochodku-v-roku-2010/1755s29474c> 15.3.).

Poberatelia dôchodkových dávok majú nárok aj na jednorázovú platbu, tzv. vianočný príspevok. Za rok 2009 sa výška vianočného príspevku pohybovala od 49,80 Eur do 66,39 Eur. Vypláca sa v decembri kalendárneho roka v deň splatnosti, príp. v januári, ak nárok na dôchodok bol priznaný pred 1. decembrom kalendárneho roka (<http://portal.gov.sk/Portal/sk/Default.aspx?CatID=39&aid=1635> 15.3.).

Staroba je obdobím telesných, psychických a sociálnych zmien. Starí ľudia v tomto období trpia na rôzne ochorenia, ktoré im spôsobujú problémy s chôdzou, rovnováhou a starostlivosťou o seba. Preto štát poskytuje možnosť priznania peňažného príspevku na opatrovanie. Legislatívnym rámcom je zákon č. 447/2008 Z.z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Podľa tohto zákona (§ 40 ods.1) je účelom opatrovania zabezpečiť pomoc osobe s ťažkým zdravotným postihnutím pri úkonoch sebaobsluhy, pri úkonoch starostlivosti o domácnosť a pri realizovaní sociálnych aktivít s cieľom, aby mohli zotrvať v domácom prostredí. Výšku peňažného príspevku určuje § 40 ods.7, mesačne sa jedná o 111,32 % sumy životného minima, ak sa jedná o opatrovanie jednej osoby a 148,42 % sumy životného minima ak sa jedná o opatrovanie dvoch, alebo viacerých fyzických osôb.

V posledných rokoch sa v médiách čoraz častejšie diskutuje o starnutí obyvateľstva. S pribúdajúcim počtom poberateľov dôchodkových dávok sa zároveň hovorí aj o predlžovaní veku dôchodcov. Na dožívaní sa vyššieho veku v starobe, podľa môjho názoru, sa značnou mierou podieľa skvalitňovanie zdravotnej starostlivosti, ktorá zlepšuje aj funkčný stav starších ľudí, aj keď v súčasnosti zdravotníctvo bojuje s mnohými problémami, ako napr. permanentne chýbajúce finančné prostriedky, z čoho následne pramenia potiaže s udrжанím jednotlivých zdravotníckych zariadení, v mnohých prípadoch končiace zrušením týchto inštitúcií. Skvalitnenie zdravotnej

starostlivosti, sociálnych opatrení a služieb vedie k tomu, aby sa životné podmienky starých ľudí zlepšovali a aby boli schopní viesť plnohodnotný a nezávislý život.

V snahe nadviazať na predchádzajúce vety som vypracovala tabuľku č.1 (viď príloha s.60), v ktorej sú použité údaje Sociálnej poisťovne o počte poberateľov dôchodkových dávok za posledné štyri roky a za január 2010, ktoré tento fakt dokazujú. Zmeny počtu poberateľov dávok je možné vidieť porovnaním napr. poberateľov starobného dôchodku. Kým k 31.decembru 2006 bol počet poberateľov tejto dávky 916 296 osôb, už k 31.decembru 2009 sa tento počet zvýšil na 931 795 osôb , čo je nárast o 15 499 poberateľov starobného dôchodku za posledné štyri roky.

S pribúdajúcim počtom poberateľov dôchodkových dávok a predlžovania veku dôchodcov prichádza aj k nárastu vynakladania finančných prostriedkov na jednotlivé dôchodkové dávky. V tabuľke č.2 (viď príloha s.60) som uviedla kumulatívne dávky na jednotlivé druhy dôchodkov v rokoch 2005 – 2008. Z porovnaní je zrejmé, že napr. medzi rokom 2008 a 2007 prišlo k nárastu výdavkov pri starobnom dôchodku o 7 205 597 Sk.

Dôležitým ukazovateľom životnej úrovne seniorov je aj priemerná výška dôchodkov.

Podľa údajov Sociálnej poisťovne sú priemerné výšky dôchodkov nasledovné (<http://www.socpoist.sk/priemerna-vyska-dochodkovych-davok--v-rokoch-/1643s7.3>):

Výška starobného dôchodku ... 337,- Eur

Výška invalidného dôchodku ... 249,- Eur

Výška vdovského dôchodku .... 210,- Eur

Výška vdoveckého dôchodku ....158,- Eur

Výška sirotského dôchodku .....122,- Eur

3.6 Dôchodková reforma

Cieľom dôchodkovej reformy bolo zabezpečenie dlhodobej finančnej udržateľnosti dôchodkového systému ako aj udržanie primeranosti vyplácaných dôchodkových dávok (Rievajová, 2006,s.79).

Dôchodková reforma spustená po 1. januári 2005 upravila dôchodkový systém na systém zložený z troch pilierov, v ktorom si sporitelia odkladajú svoje úspory na osobné dôchodkové účty, spravovaním ktorých sú poverené Dôchodkové správčovské

spoločnosti. Legislatívne ukotvenie podmienok starobného dôchodkového sporenia je obsiahnuté v zákone č.43/2004 Z.z. zo dňa 20.januára 2004 o starobnom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Vymedzuje podmienky starobného dôchodkového poistenia, ako aj práva a povinnosti Dôchodkových správcovských spoločností ako dôležitých spravovateľov úspor.

3.6.1 Dôchodkové správcovské spoločnosti

Dôchodkové správcovské spoločnosti (ďalej „DSS“) združuje Asociácia dôchodkových správcovských spoločností so sídlom v Bratislave. Bola založená 1.decembra 2004 na ustanovujúcej schôdzi jej členov. Registrácia prebehla 10.januára 2005 Krajským úradom v Bratislave (<http://www.adss.sk/Default.aspx?CatID=54> 8.2.).

Na Slovensku sú v súčasnosti tieto DSS : AEGON d.s.s., a.s.,Allianz – Slovenská dôchodková správcovská spoločnosť, a.s., AXA d.s.s., a.s.,ČSOB d.s.s., a.s., ING dôchodková správcovská spoločnosť, a.s., VÚB Generali dôchodková správcovská spoločnosť (<http://www.adss.sk/Default.aspx?CatID=67> 8.2.).

Dôchodková správcovská spoločnosť podľa zákona č.43/2004 Z.z. o starobnom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov (§ 47 ods.1) je definovaná ako akciová spoločnosť na území Slovenskej republiky, ktorej predmetom činnosti je vytváranie a správa dôchodkových fondov na vykonávanie starobného dôchodkového sporenia, a to na základe povolenia na vznik a činnosť Dôchodkovej správcovskej spoločnosti udeleného Národnou bankou Slovenska.*Správa dôchodkových fondov* je vymedzená v tomto zákone (§ 47 ods.2) nasledovne: rozumie sa tým riadenie investícií, čo znamená zhodnocovanie majetku v dôchodkovom fonde na základe rozhodovania DSS, propagácia a reklama dôchodkových fondov a administrácia, ktorá okrem iného hlavne zahŕňa vedenie osobných dôchodkových účtov sporiteľov, vedenie garančného účtu dôchodkového fondu, uzatváranie zmlúv, vyplácanie starobného, predčasného alebo invalidného dôchodku ako disponibilného prebytku, atď.

Povinnosťou DSS je vytvorenie troch typov dôchodkových fondov. Najrizikovejší je *rastový dôchodkový fond* , v ktorom je možné investovať až 80% majetku do akcií. Povinnosťou *vyváženého dôchodkového fondu* je investovanie najmenej 50% majetku

v dôchodkovom fonde do dlhopisov. Je menej rizikový, ale aj menej výnosný ako rastový dôchodkový fond. *Konzervatívny dôchodkový fond* je najmenej rizikový, odporúča sa občanom v období krátko pred odchodom do dôchodku. V tomto fonde je až 80% majetku investovaných do bezpečných dlhopisov, preto je aj najmenej výnosný (<http://www.financne-poradenstvo.sk/dochodkove-fondy.php> 13.2.).

Dôchodkový systém na Slovensku sa skladá z troch pilierov. V nasledujúcich podkapitolách budú priblížené jednotlivé piliere.

3.6.2 Prvý pilier dôchodkového sporenia - priebežný

Prvý pilier dôchodkového sporenia je povinný pre všetkých občanov Slovenska. Prispievateľmi tohto piliera sú občania v aktívnom veku a ich zamestnávateľa. Výška odvodov občana činí 7% z hrubej mzdy, výška odvodov pre zamestnávateľa činí 21,75%, čo spolu predstavuje 28,75% odvodov. Z tejto sumy plyní 18 % na starobný dôchodok, 6% na invalidný dôchodok a 4,75% do rezervného fondu solidarity. Vybierané peniaze používa Sociálna poisťovňa na výplatu občanov, ktorí sú v súčasnosti na dôchodku (<http://www.financnik.sk/financie.php?did=dochodok> 15.2.).

O prvom pilieri dôchodkového sporenia informuje brožúra Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny (Čo by ste mali vedieť o dôchodkovom systéme, I. a II. pilier vo Vašom živote). Uvádza sa v nej, že výška dôchodku v prvom pilieri závisí od počtu odpracovaných rokov a objemu odvedených prostriedkov. Osobný mzdový bod premieta zásluhovosť a vyjadruje pomer medzi dosahovanou mzdou a priemernou mzdou dosahovanou v slovenskom hospodárstve za každý rok dôchodkového poistenia občana. Hodnota tohto bodu sa určuje samostatne za každý rok a až do odchodu do dôchodku zostáva nezmenená. V čase odchodu občana do dôchodku Slovenská poisťovňa vypočíta priemer všetkých získaných osobných mzdových bodov, ktorý sa zvýši o aktuálny rast priemerného zárobku a z neho sa odvodí výška dôchodku.

3.6.3 Druhý pilier dôchodkového sporenia - kapitalizačný

Druhý pilier vznikol od 1.1.2005. Ustanovenia, týkajúce sa starobného dôchodkového sporenia sa zakotvené v zákone č.43/2004 o starobnom dôchodkom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov a je definované v § 2 ako sporenie na

účet sporiteľa za účelom spolu so starobným poistením zabezpečiť jeho príjem v starobe a pozostalým v prípade jeho úmrtia.

Zmyslom druhého piliera dôchodkového sporenia je možnosť občanov aktívne sa zúčastňovať na vytváraní svojho budúceho dôchodku a to tak, že určitá časť ich odvodov je poukazovaná na osobné dôchodkové fondy, ktoré sú vedené v konkrétnej Dôchodkovej správcovskej spoločnosti.

Odvody, ktoré sporiteľ odvádza sa v podstate nemenia. Do Sociálnej poisťovne odvádza 9 % (zatiaľčo v priebežnom pilieri je to 18 %- podkapitola 3.6.2) a zvyšných 9 % putuje do DSS, ktorá ďalším investovaním na kapitálovom trhu tieto peniaze zhodnocuje (<http://www.financnik.sk/financie.php?did=dochodok> 5.1.).

Nárok na poberanie starobného dôchodku z druhého piliera má iba sporiteľ podľa zákona č.43/2004 Z.z. (§ 30) o starobnom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý dovŕšil dôchodkový vek a získal najmenej 15 rokov starobného dôchodkového sporenia.

Počet sporiteľov v druhom pilieri bol ku dňu 31.januára 2010 – 1 433 000 občanov (osobná mailová konzultácia s Ing.Ivanom Barrim, výkonným riaditeľom Asociácie dôchodkových správcovských spoločností, Bratislava, 23.02.2010).

Vyplácanie starobného a predčasného starobného dôchodku z druhého piliera dôchodkového sporenia je možné 2 spôsobmi. Prvý spôsob je formou vyplácania doživotného dôchodku a druhý spôsob je vyplácanie formou programového výberu s doživotným dôchodkom.

Vyplácanie *doživotného dôchodku* je forma, kedy na základe uzatvorenia zmluvy medzi životnou poisťovňou a sporiteľom , si sporiteľ u konkrétnej poisťovni zakúpi doživotný dôchodok. DSS prevedie do poisťovni všetky nasporené peniaze sporiteľa, ktoré od prevedenia tejto transakcie prestanú byť jeho majetkom. Na základe zmluvy je konkrétna poisťovňa povinná vyplácať sporiteľovi do konca života dôchodok vo výške určenej podľa vzorca uvedeného v zákone o starobnom dôchodkovom sporení. V prípade sporiteľovej smrti vznikne manželke/manželovi nárok na vdovský a vdovecký dôchodok a deťom nárok na sirotský dôchodok od životnej poisťovni. Nárok na vdovský/ vdovecký a sirotský dôchodok vzniká aj zo Sociálnej poisťovne podľa zákona o sociálnom poistení (<http://www.adss.sk/Default.aspx?CatID=78> 15.2.).

Programový výber s doživotným dôchodkom je forma vyplácania dôchodku, na ktorej sa podieľajú Dôchodková správcovská spoločnosť a príslušná komerčná poisťovňa. Podmienkou na poberanie starobného dôchodku touto formou je dovŕšenie

dôchodkového veku a účasť na starobnom dôchodkovom sporení najmenej 15 rokov. Pri predčasnom starobnom dôchodku je to priznanie predčasného starobného dôchodku podľa zákona o sociálnom poistení (<http://www.poistenie.sk/2-dochodkovy-pilier.phtml?id3=40081> 15.2.).

Princíp vyplácania dôchodku na základe programového výberu s doživotným dôchodkom je nasledovný. Na základe uzatvorenia zmluvy medzi sporiteľom a životnou poisťovňou si sporiteľ zakúpi v poisťovni doživotný dôchodok za časť úspor nasporených na svojom osobnom dôchodkovom účte. Podľa zákona výška doživotného dôchodku je minimálne 0,6-násobku životného minima. DSS prevedie časť úspor do konkrétnej životnej poisťovne, ktorej povinnosťou je do konca života sporiteľa vyplácať dôchodok minimálne v uvedenej výške (doživotná annuita). Úspory prevedené do životnej poisťovne prestávajú byť majetkom sporiteľa. Zvyšné nasporené peniaze si sporiteľ môže vybrať jednorázovo zo svojho osobného dôchodkového účtu. V prípade, ak ich sporiteľ ponechá na svojom osobnom dôchodkovom účte za účelom ďalšieho investovania a zhodnocovania, ostanú naďalej jeho majetkom a podľa dohody je DSS povinná ich postupne sporiteľovi vyplácať až do vyčerpania (tzv. programový výber). V prípade smrti poberateľa takéhoto dôchodku vznikne nárok na pozostalostné dôchodky (vdovský, vdovecký a sirotsky).

Navyše vzniká nárok na pozostalostný dôchodok z programového výberu, tj. zostatku na účte DSS (<http://www.adss.sk/Default.aspx?CatID=78> 14.2.).

3.6.4 Tretí pilier dôchodkového sporenia – dobrovoľný, doplnkový

Popri prvom a druhom pilieri má sporiteľ možnosť sporenia si na dôchodok formou dobrovoľných individuálnych dávok, ktoré si vkladá na účet za účelom zhodnocovania dôchodkového príjmu. Sporenie sa zabezpečuje z príjmu, nie je hradené z povinných odvodov, ako je to pri druhom pilieri. Účty sporiteľov spravujú doplnkové dôchodkové fondy. Na osobný účet si sporiteľ prispieva ľubovoľnou čiastkou, čo je výhodou tohto piliera. Sporenie do tretieho piliera dôchodkového sporenia je daňovo zvýhodňované (<http://www.financne-poradenstvo.sk/treti-dochodkovy-pilier.php> 8.2.).

Systém doplnkového dôchodkového poistenia bol na Slovensku zavedený v roku 1996. Bol vytvorený ako tretí dôchodkový pilier popri priebežnom prvom pilieri spravovanom Sociálnou poisťovňou. V roku 2004 bolo doplnkové dôchodkové poistenie transformované na doplnkové dôchodkové sporenie. Právnym základom tretieho piliera

je zákon č.650/2004 o doplnkovom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Účastníkom doplnkového dôchodkového sporenia sa môže stať osoba pri dovŕšení 18 roku veku. Doplnková dôchodková spoločnosť (ďalej „DSS“) je akciová spoločnosť so sídlom na území Slovenskej republiky. Jej povinnosťou je vytvorenie a spravovanie jedného alebo viacerých príspevkových doplnkových dôchodkových fondov s rizikovým profilom stanoveným DDS a jedného výplatného doplnkového dôchodkového fondu s nízkou mierou rizika.

Doplnkové dôchodkové spoločnosti na Slovensku sú: ING Tatry-Sympatia ,d.d.s.,a.s.; AXA d.d.s., a.s.; Doplnková dôchodková spoločnosť Tatra banky a.s.; Stabilita d.d.s., a.s.; AEGON d.d.s., a.s.(<http://www.nbs.sk/sk/dohlad-nad-financnym-trhom/dohlad-nad-dochodkovym-sporenim/doplnkove-dochodkove-spolocnosti> 13.2.).

Transformácia systému dôchodkového zabezpečenia z priebežného financovania na trojpilierový systém bola nevyhnutná z ekonomických dôvodov. Mnohí ľudia sa rozhodovali, či do druhého piliera vstúpiť, alebo nie. To, či to bolo správne rozhodnutie, ukáže len čas a dlhá doba fungovania tohto systému.

4 SYSTÉM SOCIÁLNEHO ZABEZPEČENIA SENIOROV V RAKÚSKU

V štvrtej kapitole bude zpracovaný systém sociálneho zabezpečenia seniorov v Rakúsku, hlavne dôchodkového systému. Výber tejto krajiny spôsobil fakt, že niekoľko rokov som v tejto krajine pôsobila a pracovala. Prichádzala som do kontaktu so starými ľuďmi, trávila som s nimi veľa času a mala som možnosť sledovať spôsob ich života, finančné zabezpečenie, zdravotnú starostlivosť a možnosti zlepšovania kvality ich života. V tejto kapitole sa preto budem snažiť o čo najlepšie zdokumentovanie celého systému.

4.1 Charakteristika krajiny a stručný prehľad sociálneho zabezpečenia v Rakúsku od roku 1889

Rakúsko je krajina rozprestierajúca sa v južnej časti Európy. Súčasným prezidentom je Dr. Heinz Fischer. Prezidentské voľby sa konajú každých šesť rokov. Parlament sa skladá z Národnej rady (Nationalrat) a Spolkovej rady (Bundesrat), ktorá je tvorená z 50 členov (Krnó 1998, s.129).

Rakúsko je spolková krajina tvorená z deviatich samostatných spolkových krajín - Wien, Burgenland, Kärnten, Niederösterreich, Oberösterreich, Salzburg, Steiermark, Tirol, Vorarlberg. Počet obyvateľov na základe štatistických údajov z roku 2007 je 8,3 milióna obyvateľov (<http://www.bmeia.gv.at/aussenministerium/oesterreich/tatsachen-und-zahlen/land-und-leute.html> 15.3.).

Spolkové krajiny majú vlastnú ústavu, snem a vládu (Krnó 1998, s.129).

Zákonné sociálne zabezpečenie v takom zmysle ako je dnes vzniklo v roku 1889. Do verejného zdravotného poistenia boli zahrnutí pracovníci v priemysle s výnimkou pracovníkov pracujúcich v poľnohospodárstve. Po druhej svetovej vojne a obnove Rakúskej republiky bolo sociálne zabezpečenie postavené na novom organizačnom základe prijatím zákona o sociálnom zabezpečení z 12. júna 1947. Medzi najdôležitejšie opatrenia patrilo aj zriadenie Združenia sociálnych poisťovní ako zastrešujúcej organizácie. Prijatím Všeobecného zákona o sociálnom zabezpečení (ASVG) 1. januára 1956 sa nahradili skôr platné predpisy v oblasti sociálneho zabezpečenia.

Tento zákon zhrnul zdravotné, úrazové a dôchodkové poistenie robotníkov a úradníkov v priemysle, v baníctve, v obchodnej sieti, v doprave, v poľnohospodárstve, v lesníctve a u osôb vykonávajúcich živnostenskú činnosť. Tento zákon je delený na desať častí (http://www.sozialversicherung.at/portal27/portal/esvportal/channel_content/cmsWindow?p_tabid=6&p_menuid=961&action=2 7.3.).

Všeobecný zákon o sociálnom zabezpečení (ASVG) je platným legislatívnym rámcom sociálneho zabezpečenie dodnes.

Na zharmonizovanie dôchodkov bol 1.1.2005 prijatý jednotný - das Allgemeine Pensionengesetz APG (Všeobecný dôchodkový zákon) , ktorý upravuje dôchodkové účty, nárok a výšku starobného dôchodku, rozsah dôchodkov spôsobených chorobou , rozsah dávok pre pozostalých, a vyrovnanie dôchodkov osôb narodených po 1.1.1955 (http://www.sozialversicherung.at/portal27/portal/esvportal/channel_content/cmsWindow?p_tabid=4&p_menuid=8346&action=2 3.2.).

4.2 Dôchodkový systém v Rakúsku

Táto podkapitola bude venovaná dôchodkovému systému Rakúska.

Úlohou dôchodkového zabezpečenia je finančné zabezpečenie poistenca a jeho príbuzných v dôsledku odchodu do dôchodku, ktoré má nahradiť príjem z pracovnej činnosti a tým zabezpečiť životnú úroveň dôchodcu. Rakúske dôchodkové zabezpečenie vynakladá v súčasnosti približne 26 miliárd Eur ročne pre 2,1 milióna dôchodcov. Financovanie dôchodkového systému v Rakúsku spočíva v repatriačnom procese, čo znamená, že funguje na princípe generačnej zmluvy (medzigeneračná solidarita).

Dôchodky sú vyplácané z príspevkov dôchodkového poistenia aktívne pracujúcich občanov. Toto financovanie pokrýva v súčasnosti okolo 80 % výdavkov na dôchodky, ostatná časť je financovaná z daňových finančných prostriedkov jednotlivých spolkov.

Ďalšie úlohy dôchodkového poistenia sú zdravotná prevencia a rehabilitácia

(http://www.sozialversicherung.at/portal27/portal/esvportal/channel_content/cmsWindow?p_tabid=4&p_menuid=609&action=2 3.2.).

Medzi základné druhy dôchodkov v rakúskom dôchodkovom systéme patria: starobný dôchodok, predčasné starobné dôchodky (Korridor dôchodok, dôchodok pre fyzicky ťažko pracujúce osoby, predčasný dôchodok pri dlhej dobe poistenia), invalidný

dôchodok. Pozostalostné dôchodky sú: vdovské a vdovecké dôchodky, pozostalostný dôchodok pre partnera rovnakého pohlavia, sirotsky dôchodok

(http://www.pensionsversicherung.at/portal27/portal/pvportal/channel_content/cmsWindow?p_tabid=5&p_menuid=8407&action=2&p_pubid=11101#pd678847 3.2.).

Dôchodkový vek je diferencovaný podľa pohlaví. Spolkový ústavný zákon z roku 1992 riadi úpravu rozdielnej vekovej hranice mužov a žien . Dôchodkový vek je u žien 60 rokov, u mužov 65 rokov. Od 1. januára 2024 sa začne s postupným vyrovnávaním rozdielu vekových hraníc (cca. o 6 mesiacov ročne do roku 2033), aby sa docielilo vyrovnanie vekovej hranice žien k vekovej hranici dôchodkového veku u mužov

(http://www.pensionsversicherung.at/portal27/portal/pvportal/services/servicesWindow?p_tabid=4&p_menuid=8463&action=2 5.2.).

4.2.1 Starobný dôchodok

Nárok na starobný dôchodok vzniká pri dosiahnutí veku 65 rokov u mužov a 60 rokov u žien. Ako bolo uvedené v predchádzajúcej podkapitole, dôchodkový vek sa bude zvyšovať. U žien narodených do 1.decembra 1963 je vek odchodu do dôchodku 60 rokov, ženy narodené od 2.júna 1968 majú vek odchodu do dôchodku stanovený na 65 rokov. Nárok vzniká pri splnení a predložení najmenej 15 rokov povinného alebo dobrovoľného poistenia (zohľadňované je obdobie 24 mesiacov, počas ktorého sa matka stará o dieťa) . Doba štúdia sa berie do ohľadu v tom v prípade, ak sú mesiace poistenia zakúpené. Na uplatnenie nároku je potrebné podanie žiadosti formou vyplneného formulára alebo inu písomnou formou. Vyplácanie starobného dôchodku sa deje vždy k prvému dňu v mesiaci. V prípade, že je poistenec poberateľom predčasného starobného dôchodku, nemá nárok žiadať o starobný dôchodok. Od prvého dňa v mesiaci, kedy je splnený dôchodkový vek, je tento dôchodok poskytovaný ako starobný dôchodok

(<http://www.sozialversicherung.at/mediaDB/01%20-%20Alterspension.pdf> 5.2.).

Za základné parametre pri výpočte dôchodku sú považované: celkový vymieravací základ braný do úvahy z najlepších pracovných rokov medzi vstupom do systému dôchodkového poistenia až po deň vzniku nároku na dôchodok (t.j. 15 rokov), doba prispievania do systému a dôchodkový vek. Do roku 2028 sa obdobie na zistenie vymieravacieho základu predĺži na 40 rokov, t.j.že dôchodok sa bude vypočítavať

z celoživotného príjmu. Percento z vymeriavacieho základu, ktoré získava občan za každý odpracovaný rok je 1,78%

(<http://www.bmask.gv.at/cms/site/attachments/7/4/6/CH0981/CMS1218192754069/pensionsberechnung.pdf> 7.3.).

4.2.2 Formy predčasného dôchodku

„*Korridor*“ dôchodok je v platnosti od 1. januára 2005. Pravidlá nároku na tento dôchodok platia rovnako pre ženy aj pre mužov. Na tento druh dôchodku majú nárok muži narodení od 1.1.1944. Pri uplatnení nároku na tento dôchodok je potrebné predloženie 37,5 rokov platenia príspevkov dôchodkového poistenia a dosiahnutie 65 roku veku poistenca

(http://www.pensionsversicherung.at/portal27/portal/pvportal/channel_content/cmsWindow?p_tabid=4&p_menuid=61048&action=2 5.2.).

Nasledujúca forma dôchodku je určená pre mužov a ženy (tzv. hacklerov , pri dlhej dobe poistenia) pracujúcich pod dlhotrvajúcimi sťaženými podmienkami vplyvujúcich na psychické a fyzické zdravie.

Požiadateľ o *dôchodok pri dlhej dobe poistenia určený pre osoby vykonávajúce ťažkú fyzickú prácu* je možnosť určená pre ľudí, narodených v určitom časovom období. Vztahuje sa na ženy narodené od 1.1.1959 do 31.12.1963 a pre mužov narodených od 1.1.1954 do 31.12.1958 pri dosiahnutí 55 resp. 60 rokov veku. Nárok vzniká v prípade, ak je predložených 40 rokov platenia príspevkov dôchodkového poistenia u žien a 45 rokov platenia príspevkov poistenia u mužov, z čoho v posledných 20 rokoch je 10 rokov posudzovaných ako roky, počas ktorých bola vykonávaná ťažká fyzická práca (http://www.pensionsversicherung.at/portal27/portal/pvportal/channel_content/cmsWindow?p_tabid=4&p_menuid=65363&action=2 5.2.).

Podľa vyhlášky Spolkového ministerstva sociálnych vecí a ochrany spotrebiteľa (Bundesministerium für Soziales und Konsumentenschutz - BMSK) sa za fyzickú prácu považuje práca na smeny a striedavé zmeny, práca v teplom prostredí, práca v chladnom prostredí), práca vykonávaná pod fyzikálnymi a chemickými vplyvmi, ťažká telesná práca, práca spojená s opatrovaním ťažko chorých, postihnutých ľudí vyžadujúcich opateru, práca vykonávaná napriek predloženému potvrdeniu o zníženej pracovnej schopnosti o 80 %

(http://www.pensionsversicherung.at/mediaDB/MMDB131014_Definition_Schwerarbeit_BMSK.pdf 6.2.).

Poslednou formou predčasného dôchodku je *dôchodok pri dlhej dobe poistenia*. Nárok si môžu uplatňovať ženy narodené do 31.12.1958, a muži narodení do 31.12.1953 pri dosiahnutí 55 resp. 60 rokov veku. Pre ženy narodené v roku 1959 a pre mužov narodených v roku 1954 sa určuje vek na vznik nároku u žien na 59 rokov veku a u mužov 64 rokov veku. Podmienkou na priznanie tohto dôchodku je predloženie 40 rokov platenia poistenia u žien a 45 rokov platenia príspevkov poistenia u mužov (http://www.pensionsversicherung.at/portal27/portal/pvportal/channel_content/cmsWindow?p_tabid=4&p_menuid=8726&action=2 5.2.).

Osobám, ktoré odišli do predčasného dôchodku sa kráti dôchodok o 4,2 % ročne (<http://www.bmask.gv.at/cms/site/attachments/7/4/6/CH0981/CMS1218192754069/pensionsberechnung.pdf> 7.3.).

4.2.3 Invalidný dôchodok

Nárok na invalidný dôchodok vzniká v prípade, ak znížená pracovná schopnosť, príp. invalidita budú pravdepodobne trvať 6 mesiacov. Znížená pracovná schopnosť je posudzovaná v závislosti od druhu povolania. Ako invalidita je mienená u robotníkov, ako práceneschopnosť je posudzovaná u zamestnancov (úradníkov).

Pri invalidite sa rozlišuje medzi invaliditou osôb vyučených (s výučným listom) a nevyučенých. Neschopnosť vykonávať povolanie je v prípade, ak práceneschopnosť poistenca klesla o menej ako polovicu v porovnaní so zdravým poistencom, ktorý vykonáva tú istú prácu. Zistenie existencie invalidity, príp. práceneschopnosti je možné iba na základe lekárskeho posudku. Invalidný dôchodok je priznaný na dobu neurčitú v prípade, ak je možné očakávať trvalú invaliditu. Zásadne sa ale invalidný dôchodok priznáva na 2 roky. K prerušeniu vyplácania invalidného dôchodku príp. dôchodku pri neschopnosti výkonu povolania nedôjde v prípade, ak je žiadosť o vyplácanie podaná tri mesiace pred vypršaním lehoty plnenia. Nárok na tento dôchodok vzniká pri predložení 15 rokov povinného alebo dobrovoľného poistenia.

Zvláštnosťou tohto druhu dôchodku je, ak osoba poberajúca invalidný dôchodok, resp. dôchodok pri neschopnosti výkonu povolania má mesačný príjem zo zárobkovej činnosti vyšší ako je hranica minimálneho príjmu(za rok 2010- 1.037,20 Eur). V tomto prípade sa mení nárok na vypočítaný dôchodok na nárok na čiastočný dôchodok za

kalendárny mesiac. V prípade prekročenia hraničnej hodnoty celkových príjmov, sa znižuje plný dôchodok o započítateľnú čiastku. Započítateľná čiastka sa skladá z častí celkového príjmu, pričom bude započítané pre časti celkového príjmu vo výške

nad 1.037,20 Eur do 1.555,85 Eur.....	30%
nad 1.555,85 Eur do 2.074,40 Eur.....	40%
nad 2.074,40 Eur.....	50%

Čiastkový dôchodok sa stanovuje nanovo pri úprave dôchodku, pri zahájení novej zárobkovej činnosti, na žiadosť poberateľa dôchodku a pri ročnom vyrovnaní.

V období vzniku nároku na invalidný dôchodok, resp. dôchodok pri neschopnosti vykonávať povolanie je poskytované rehabilitačných opatrení. Ich cieľom je znovuzачlenenie poistenca do pracovného života, ktorý je povinný sa ich zúčastňovať. Počas rehabilitácie dostáva poistenec prechodný príspevok vo výške tohto dôchodku. V prípade, že rehabilitácia nevedie k znovuzачleneniu do pracovného života, začne sa s vyplácaním dôchodku. Naopak, ak sú rehabilitačné opatrenia účinné, dôchodok priznaný na základe invalidity, resp. neschopnosti výkonu povolania je odobratý. Po dosiahnutí dôchodkového veku je odobratie tohto dôchodku neprípustné (http://www.sozialversicherung.at/mediaDB/03%20-20IV_BU_Pension.pdf 6.2.).

4.2.4 Vdovský/ vdovecký dôchodok

Nárok na vdovský/vdovecký dôchodok vzniká po smrti manžela/manželky a predložením 15 rokov platenia príspevkov na poistenie. Podaním žiadosti sa uplatňuje nárok a následne priznanie vdovského/vdoveckého dôchodku. Ak je žiadosť podaná v priebehu šiestich mesiacov, priznanie dôchodku pripadá na deň úmrtia, v prípade, že je podaná po tomto časovom období, dátum priznania dôchodku sa odvíja dňom podania žiadosti. Nárok na tento dôchodok vzniká aj v prípade, ak poistenec zomrel pred 27 rokom veku a do tejto doby bola zaplatených najmenej 6 poistných mesiacov. Ak je smrť spôsobená pracovným úrazom, chorobou z povolania alebo vznikne ujma počas služby v rakúskej armáde, nie je potrebná doba čakania (teda mesiace potrebné na vznik nároku na dôchodok).

Výška vdovského/vdoveckého sa pohybuje v rozmedzí od 0 % a max. 60 % dôchodku, na ktorý mal, resp. by bol mal nárok zosnulý v deň úmrtia. Základom pre výpočet percentuálnej čiastky je príjem zosnulého a príjem za posledné dva kalendárne roky pred dňom úmrtia poistenca delené 24. V prípade, že v posledných 2 kalendárnych

rokoch došlo k zníženiu príjmu zosnulého v dôsledku choroby alebo nezamestnanosti, na zistenie základu sa budú považovať posledné 4 kalendárne roky pred dňom úmrtia delené 48.

V niektorých prípadoch je tento druh dôchodku priznaný *iba na 2,5 roka*; ak vdova v čase smrti manžela nemala ešte 35 rokov, ak zomretý manžel/ka bol v čase smrti dôchodcom, manžel/ka nebol v čase smrti poberateľom dôchodku, ale v čase uzatvorenia manželstva bol starší ako 65 rokov (u mužov) a 60 rokov (u žien). Po uplynutí tejto doby dôchodok zaniká. V prípade, že je pozostalý v dobe zbavenia nároku na vdovský dôchodok plne invalidný, predlžuje sa nárok na dôchodok na dobu trvania invalidity. Vdovský/vdovecký dôchodok je priznaný *bez obmedzenia*, ak sa počas manželstva narodilo aspoň jedno dieťa, ak bola vdova v čase smrti manžela tehotná, ak žije v domácnosti vdovy dieťa zomretého, ktoré má nárok na sirotský dôchodok a ak manželstvo trvalo minimálny čas (trvanie minimálneho času trvania manželstva je určované na základe bodového hodnotenia).

Zmenou oproti vdovskému/vdoveckému dôchodku u nás je možnosť získania nároku na **vdovský dôchodok pre rozvedené**. Nárok vzniká v prípade, ak zomretý v čase smrti mal povinnosť platiť výživné na pokrytie životných potrieb. V prípade uzatvorenia nového manželstva bude vdovský dôchodok vyrovnaný jednorázovo vo výške 35-násobku mesačného príspevku na dôchodkové poistenie (bez vyrovnávacieho príplatku). V prípade, že novouzavreté manželstvo bude ukončené smrťou manžela (manželky) alebo bude rozvedené, znova vzniká nárok na vdovský dôchodok na základe podanej žiadosti (http://www.sozialversicherung.at/mediaDB/MMDB126924_04%20-%20Witwen-WitwerpensionStand01012008.pdf 5.2.).

4.2.5 Pozostalostný dôchodok po partnerovi rovnakého pohlavia

Novinkou platnou od 1. januára 2010 je nárok na pozostalostný dôchodok po partnerovi rovnakého pohlavia. Nárok vzniká v tom prípade, pokiaľ bolo registrované partnerstvo zapísané a uvedené podľa Zákona o registrovanom partnerstve (Eingetragene Partnerschaftsgesetz - EPG). Podmienky nároku na tento dôchodok sa riadia pravidlami platnými pre poberanie vdovského, resp. vdoveckého dôchodku (http://www.pensionsversicherung.at/portal27/portal/pvportal/channel_content/cmsWidow?p_tabid=4&p_menuid=69404&action=2 6.2.).

4.2.6 Sirotský dôchodok

Nárok na sirotský dôchodok vzniká úmrtím jedného, alebo oboch rodičov. Deň nároku a priznania sirotského dôchodku sa berie deň úmrtia, ak spadá na prvý deň v mesiaci, ak nie, je to prvý deň nasledujúceho mesiaca. Na priznanie nároku na sirotský dôchodok je potrebné predloženie najmenej 15 rokov platenia povinného alebo dobrovoľného poistenia zosnulého poistenca. Nárok si uplatňujú siroty podaním žiadosti, v prípade, že nie sú plnoleté, žiadosť podáva osoba vykonávajúca dozor-poručník. Nárok na sirotský dôchodok majú deti do 18 rokov veku. Za deti sú považované manželské, osvojené, adoptívne aj nemanželské (ak je poisteným muž, otcovstvo musí byť dokázané) a za určitých podmienok aj nevlastné deti.

Deťom po dovŕšení 18 roku veku prináleží sirotský dôchodok v tom prípade, ak navštevujú školu, alebo prípravu na zamestnanie, a to max. do 27 roku veku.

Sirotský dôchodok sa vypočíta z dôchodku, na ktorý zosnulý rodič mal, alebo by bol mal nárok v deň úmrtia. Základom pre výpočet sirotského dôchodku je 60% vdovského dôchodku nezávisle na tom či resp. v akej výške bol vdovský dôchodok skutočne priznaný. V prípade úmrtia jedného rodiča činí sirotský dôchodok 40 % , v prípade úmrtia oboch rodičov 60% vdovského, resp. vdoveckého dôchodku (<http://www.sozialversicherung.at/mediaDB/05%20Waisenpension.pdf> 5.2).

4.2.7 Možnosti opatrovania starých ľudí

Vo vyššom veku je z dôvodu horšieho zdravotného stavu, zlej koordinácie pohybov, ktoré v mnohých prípadoch končia pádom čoraz viac potrebná starostlivosť a opatera.

Od 1. júla 2002 je pre zamestnaných ľudí pokytnutá možnosť *zníženia, resp. zmeny dĺžky normálneho pracovného času* z dôvodu opatrovania zomierajúceho príbuzného alebo opatrovania ťažko chorého dieťaťa. Dĺžka doby opatrovania týmto spôsobom môže trvať tri mesiace, príp. na základe žiadosti je možné požiadať o predĺženie na 6 mesiacov. Počas tejto doby sú príspevky na zdravotné a dôchodkové zabezpečenie platené z poistenia v nezamestnanosti. Peňažný príspevok za opatrovanie je určený a zasielaný na účet opatrovanej osoby. Osoby opatrujúce blízku osobu sa môžu dobrovoľne poistiť

(http://www.pensionsversicherung.at/portal27/portal/pvaportal/channel_content/cmsWindex?p_tabid=5&p_menuid=8401&action=2 6.2.).

Štátny príspevok na opateru, je poskytovaný oprávnenej osobe, ktorá potrebuje na základe telesného, duševného alebo psychického postihnutia stálu opateru a pomoc najmenej 50 hodín mesačne a v prípade, ak vykonávanie tejto pomoci bude potrebné najmenej 6 mesiacov. Peňažný príspevok na opateru prináleží na základe žiadosti a je vyplácaný v dvanástich mesačných splátkach. Výška tohto príspevku sa určuje podľa náročnosti starostlivosti a je odstupňovaná na základe lekárskeho posudku (http://www.pensionsversicherung.at/portal27/portal/pvportal/channel_content/cmsWindow?p_tabid=4&p_menuid=5267&action=2 7.2.).

Výška štátneho peňažného príspevku za opateru platného za rok 2009 je uvedená v tabuľke č.3 (viď.príloha s.61).

Starostlivosť o staršieho človeka v domácnosti môže byť zaistená aj poskytovaním *24 - hodinovej starostlivosti* zo strany slovenských, alebo iných zahraničných opatrovateliek. Legislatívne zmeny nastali od 1. januára 2008, kedy je osobná opatrovateľská služba poskytovaná ako závislá činnosť (na základe pracovno – právneho vzťahu), alebo ako samostatne zárobková činnosť. Preto je od tohto dátumu povinnosťou každej zahraničnej opatrovateľky prihlasovať svoju činnosť na rakúskych úradoch. Pracovné nasadenie 24-hodinovej opatrovateľskej starostlivosti je 11 hodín denne. Z toho vyplýva, že opatrovanie vykonávajú dve opatrovateľky striedajúce sa po 14 dňoch. Samotná práca opatrovateľky nevyžaduje zdravotné a odborné vzdelanie. V prípade, že rodina si nárokuje na štátny príspevok na opateru, musí byť predložený doklad o vyhovujúcom vzdelaní opatrovateľky a samozrejme znalosť nemeckého jazyka. Nárok na štátny príspevok majú osoby zaradené max. do tretieho stupňa opatrovania vyžadujúci 24-hod.opatrovanie. (<http://www.eures.sk/new/opatrovanie-starsich-ludi-v-rakuskych-domacnostiach-450-1.html> 6.3.).

4.3 Doplňujúce informácie o dôchodkoch

Výška dôchodkov sa každoročne prispôsobuje s ohľadom na mieru inflácie. Percentuálnu mieru zvyšovania dôchodku určuje Spolkové ministerstvo sociálnych vecí a ochrany spotrebiteľa. Na začiatku roka k 1.januáru 2010 sa zvyšovali dôchodky v závislosti od ustanovenej limitnej sumy dôchodkov percentuálne alebo určitou fixnou sumou. Limitná suma predstavovala na rok 2010 - 2.466,- Eur. Dôchodky poberané do

výšky 2.466,- Eur sa zvyšovali o 1,5 %, osoby poberajúce dôchodok vyšší ako 2.466,- Eur dostali fixnú sumu 36,99 Eur

(http://www.pensionsversicherung.at/portal27/portal/pvportal/channel_content/cmsWindow?p_tabid=1&p_menuid=69376&action=2 6.2.).

Vyplácanie jednorázovej platby je možné dôchodcom, ktorých dôchodok neprevyšoval v roku 2009 sumu 1.300,- Eur. Vypláca sa s decembrovým dôchodkom.

Jednorázová platba činí pri celkovej mesačnej výške dôchodku za december 2009 :

- ✓ do 1.200,- Eur .... 4,2 %
- ✓ od 1.200,01 Eur do 1.300,-Eur ...4,2 % do 0% (lineárne klesujúce od celkového mesačného dôchodku).

(http://www.sozialversicherung.at/mediaDB/623592_Pensionsinformation%202010%20INLAND.pdf 7.3.).

Počet poberateľov dôchodkových dávok v Rakúsku k 31.12.2009 bol 2.189.159 osôb (http://www.sozvers.at/hvb/statistik/ESV_Statistik/Pensstand.htm 7.3.).

V systéme dôchodkového zabezpečenia na Slovensku som uviedla kumulatívne výdavky na jednotlivé dôchodkové dávky v rokoch 2005-2008. V tabuľkách č.5,6,8 (viď.príloha s.61-62) som na porovnanie uviedla rozpočty na jednotlivé dôchodkové dávky za roky 2006-2008 v Rakúsku. Porovnanie údajov vystihuje fakt, že vynakladanie finančných prostriedkov na plnenie dôchodkových dávok sa v Rakúsku každým rokom zvyšuje o cca. 2 Mrd. Eur.

Priemerná výška starobného dôchodku bola v decembri 2009 ....1.239,- Eur, invalidného dôchodku ...982,- Eur, vdovského a vdoveckého dôchodku .... 692,- Eur, a sirotského dôchodku .... 326,- Eur

(http://www.sozvers.at/hvb/statistik/ESV_Statistik/Durchschnittspension.htm 7.3.).

V rakúskom dôchodkovom systéme nie je stanovený minimálny dôchodok. Dôchodcovia majú ale garantovaný minimálny príjem. Na rok 2010 je minimálny príjem pre poberateľa starobného dôchodku - 783,99,- Eur, pre manželský pár – 1.175,- Eur, a pre dieťa – 82,16,- Eur

(http://hilfe.wien.gv.at/content/sk/10/InstitutionDetail.do?it_1=2100159&senseid=181 7.3.).

Dôchodcom v Rakúsku prináleží v apríli a v septembri vyplácanie k pravidelnému dôchodku aj mimoriadne vyplácanie dôchodku vo výške dôchodkovej (dávky http://www.pensionsversicherung.at/portal27/portal/pvportal/channel_content/cmsWindow?p_tabid=5&p_menuid=8409&action=2 7.3.)

5 POROVNANIE SYSTÉMOV SOCIÁLNEHO ZABEZPEČENIA SENIOROV V SLOVENSKEJ REPUBLIKE A V RAKÚSKU

V nasledujúcej kapitole budú stručne porovnané jednotlivé dôchodkové dávky oboch systémov dôchodkového zabezpečenia.

Tabuľka 7

Parametre porovnávania	Slovenská republika	Rakúsko
1. dôchodkový vek	ženy – 62 rokov muži – 62 rokov	ženy - 60 rokov muži - 65 rokov
2. systém financovania dôch. systému	trojpilierový systém	priebežné financovanie
3. počet poberateľov dôchodkových dávok	k 31.12 2009 – 1.559.006 osôb (viď príloha –tab.č.1)	k 31.12.2009 –2.189.159 osôb (s.52)
4.starobný dôchodok (SD)*	<i>Podmienky:</i> - dôchodkový vek - 15 rokov poistenia suma: súčin priemerného osobného mzdového bodu,obdobia dôch.poistenia a aktuálnej dôch. hodnoty (s. 32)	<i>Podmienky:</i> - dôchodkový vek - 15 rokov poistenia výška sumy sa odvodzuje z celkového vymeriavacieho základu za najlepších 15 prac.rokov,doby prispievania do systému a dôchodkového veku (s. 45)
5. predčasný starobný dôchodok (PSD)*	<i>Podmienky:</i> najmenej 15 rokov dôchodkového poistenia, poistencovi chýbajú najviac 2 roky do dôchodkového veku,suma PSD je vyššia ako 0,6-násobok sumy životného minima(resp. suma PSD je vyššia ako 1,2-násobok životného minima Suma PSD je znižovaná o 0,5 % za každých začatých 30 dní (s.33)	3 druhy PSD: <i>„Korridor“ dôchodok</i> <i>Dôchodok pri výkone ťažkej fyzickej práce</i> <i>Dôchodok pri dlhej dobe poistenia</i> Jednotlivé podmienky nároku sú uvedené v podkapitole 4.2.2,s.46. Suma PSD je znižovaná o 4,2 % ročne (s.46)
6. invalidný dôchodok (ID)*	<i>Podmienky:</i> -predloženie minimálneho počtu rokov dôch.poistenia -pokles pracovnej	<i>Podmienky:</i> - predloženie minimálneho počtu rokov poistenia -predpoklad,že zníženie

	schopnosti o viac ako 40 % ID sa priznáva ,ak znížená prac.schopnosť trvá dlhšie ako 1 rok (s.33)	prac.schopnosti bude trvať 6 mesiacov -pokles prac.schopnosti o menej ako polovicu v porovnaní so zdravým poistencom v tom istom pracovnom zaradení ID sa priznáva na 2 roky príp.neobmedzene (s. 47)
7. vdovský a vdovecký dôchodok	Podmienky: -nárok vzniká,ak bol zosnulý poberateľ SD,PSD,ID,príp.získal potrebný počet rokov dôch.poistenia Výška : 60 % SD, PSD a ID na ktorý mal, alebo by bol mal nárok zosnulý manžel/ka Priznáva sa na 1 rok, neobmedzene za určitých podmienok (s.34)	Podmienky: -nárok vzniká predložením minimálneho počtu rokov dôch.poistenia Výška : 0%-60 % SD, PSD, ID, na ktorý mal, alebo by bol mal nárok zosnulý manžel/ka Priznáva sa na 2,5 roka, alebo neobmedzene za určitých podmienok (s. 48)
8.vdovský a vdovecký dôchodok pre rozvedené	nie je tento druh dôchodku	Nárok vzniká ak zosnulý mal v čase smrti povinnosť platiť výživné na pokrytie životných potrieb (s.49)
9. pozostalostný dôchodok po partnerovi rovnakého pohlavia	nie je tento druh dôchodku	Podmienka: partnerstvo registrované a zapísané podľa zákona- dôchodok platný od 1.1.2010 (s.49)
10. sirotsky dôchodok	Podmienky: -nárok vzniká, ak bol zosnulý poberateľ SD,PSD,ID,príp.získal potrebný počet dôch.poistenia Výška- 40 % SD, PSD, ID V prípade úmrtia oboch rodičov vzniká nárok na SD po oboch rodičoch Priznáva sa do 26.roku veku (s.35)	Podmienky: -nárok vzniká predložením 15 rokov dôch.poistenia Výška – 40 % z vdovského/vdoveckého dôchodku V prípade úmrtia oboch – 60% vdovského/vdoveckého dôchodku Priznáva sa do 27. roku veku (s.50)
11. opatrovateľský príspevok	Výška opatrovateľského príspevku je 111,32 % sumy zo životného minima na	Výška opatrovateľského príspevku je odvodená od stupňa požadovanej opatery

	jednu osobu 148,42 % sumy zo životného minima pre dve osoby (s.36)	(7 stupňov) (vid'. tabuľka 3, príloha str.61)
12. priemerná výška dôchodkov	SD.....337,- Eur ID.....249,- Eur vdovský dôch..... 210,- Eur vdovecký dôch.... 158,- Eur sirotský dôch..... 122,- Eur (s. 37)	SD..... 1.239,-Eur ID.....982,- Eur Vdovské dôch.....692,-Eur Sirotský dôch.....326,-Eur (s.52)

* skratky použité v tabuľke: starobný dôchodok (SD), predčasný starobný dôchodok (PSD), invalidný dôchodok (ID)

Záverom tejto kapitoly je celkové zhrnutie dôchodkového zabezpečenia na Slovensku a v Rakúsku. V tabuľke sú uvedené údaje o jednotlivých druhoch dôchodkov, ktoré poukazujú na určité rozdiely, napr. podmienky nárokov, percentuálne odvodenie výšky dôchodkovej dávky a i. Dôležitým faktorom, podľa môjho názoru, je výška jednotlivých dôchodkových dávok. Napr. starobný dôchodok v Rakúsku je cca. štyrikrát vyšší ako na Slovensku. Údaje sa týkajú priemerného dôchodku. Samozrejme, výška dôchodkovej dávky závisí od príjmu počas aktívneho pracovného života. Porovnanie vynakladaných finančných prostriedkov na dôchodkové dávky v oboch krajinách je uvedené v tab.č.8 (vid'. príloha, s.62). Na Slovensku napr. v roku 2008 prišlo k nárastu finančných výdavkov o 332.278,- Eur oproti roku 2007. V Rakúsku (vid'. príloha, s.61-62, tab.č.4,5,6) je zvyšovanie finančných výdavkov na dôchodkové dávky cca. o 2 Mrd. ročne.

Rozdiely sa týkajú aj opatrovateľského príspevku. Výška tohto príspevku a výška dôchodkovej dávky umožňuje rodinám v Rakúsku zamestnávať zahraničné opatrovateľky, ktoré poskytujú 24-hod. opatrovateľskú službu. S ohľadom na mieru inflácie sú dôchodkové dávky zvyšované v oboch krajinách. V Rakúsku majú dôchodcovia ešte aj nárok na vyplácanie (môžem to nazvať ako 13. a 14. dôchodok) mimoriadneho dôchodku v mesiaci apríl a september.

Porovnaním oboch systémov dôchodkového zabezpečenia je fakt, že dôchodkový systém v Rakúsku je vyspelejší. Svoju úlohu v tom zohral postupný ekonomický rozvoj krajiny po rozpade Rakúsko-Uhorska, na rozdiel od Slovenska, kedy obdobie socializmu značnou mierou ovplyvnilo rozvoj ekonomiky.

ZÁVER

Jednoduchou vetou „obyvateľstvo Európy starne“, som začala písanie mojej bakalárskej práce. Svojou jednosťou je táto veta vyjadrením zložitého problému. Cieľavedomé smerovanie sociálnej politiky k zlepšeniu podmienok obyvateľov je podmienené tradíciami, históriou a danými hospodárskymi možnosťami krajiny. V závislosti od týchto determinantov sa odvíja aj úroveň sociálneho zabezpečenia ako dôležitej súčasti sociálnej politiky.

Cieľom predkladanej bakalárskej práce bolo porovnanie systémov sociálneho zabezpečenia seniorov v Slovenskej republike a v Rakúsku. Nakoľko je systém sociálneho zabezpečenia rozsiahla oblasť, pozornosť som sústredila hlavne na systémy dôchodkového zabezpečenia v oboch krajinách. Jednotlivé popisné formy a tabuľkové porovnania sa týkajú druhov dôchodkov a informácií s nimi súvisiacimi. Záverom týchto porovnaní je fakt, že dôchodkový systém Rakúska je na vyššej úrovni ako na Slovensku. Vysoká úroveň dôchodkov a systému sociálneho zabezpečenia v Rakúsku pramení v histórii. Rakúska sociálna politika, teda aj dôchodkové zabezpečenie sa vyvíjalo v kontinuite s rozvojom ekonomiky krajiny, čoho dôkazom je výška jednotlivých dôchodkových dávok, ako aj objem finančných prostriedkov na ich plnenie, ďalej je to vek odchodu do dôchodku u žien, ktorý je v súčasnosti 60 rokov a.i. Ekonomické smerovanie Rakúska je zárukou kvalitného dôchodkového systému, a teda aj vyššej úrovne kvality životných podmienok starých ľudí. Finančné zabezpečenie seniorov odbúrava neistotu z budúcnosti a umožňuje zlepšenie života. Na rozdiel od Rakúska, bolo Slovensko krajinou, ktorá následkom socializmu štyridsať rokov určitým spôsobom stagnovala, ekonomika a sociálny rozvoj sa nerozvíjali takým tempom ako v Rakúsku, čo sa teda odrazilo aj na dôchodkovom systéme a hlavne výške dôchodkových dávok. Toto negatívum by sa malo zmeniť zavedením druhého piliera dôchodkového sporenia, ktorého výhodou pre súčasnú generáciu je sporenie na dôchodok.

Myslím si, že cieľ mojej bakalárskej práce som splnila. Z uvedených informácií je zrejmé, že sociálne zabezpečenie bude o to lepšie a kvalitnejšie, o čo pružnejšia a aktívnejšie reagujúca bude sociálna politika a hospodárska úroveň krajiny. Verím, že ekonomika našej krajiny bude stúpať tak, aby sme sa my všetci na základe kvalitného systému dôchodkového zabezpečenia tešili na dôchodok.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

1. BALOGOVÁ, B.: Seniori. 2.vyd. Prešov: AKCENT PRINT – Pavol Šidelský, 2005. ISBN 80-969274-9-3
2. BROMLEY, B.D.: Psychológia ľudského starnutia. 1.vyd. Bratislava: Smena, Edícia Spektrum, 1974.
3. ČORNANIČOVÁ, R.: Edukácia seniorov. 2. doplnené vyd. Bratislava: Univerzita Komenského, 2007. ISBN 978-80-223-2287-4
4. GAJDOŠÍKOVÁ, L., RUSIŇÁK, P.: Malý slovník sociálneho zabezpečenia. 1.vyd. Bratislava: Práca, Vydavateľstvo a nakladateľstvo ROH, 1989. ISBN 80-7094-020-4
5. GAJDOŠÍKOVÁ, L., RUSIŇÁK, P.: Slovník práva sociálneho zabezpečenia. Bratislava: VEDA Vydavateľstvo slovenskej akadémie vied, 1996. ISBN 80-224-0457-8
6. HOCMAN, G.: Stárnutí (Co víme o tom, co nás nemine). 1. vyd. Praha: AVICENUM, 1985.
7. KLEVETOVÁ, D., DLABALOVÁ, I.: Motivační prvky při práci se seniory. 1.vyd. Praha: Grada Publishing a.s., 2008. ISBN 978-80-247-2169-9
8. KRAJČÍK, Š.: Geriatria. 1.vyd. Trnava: SAP- Slovak Academic Press, 2002. ISBN 80-88908-68-X
9. KREBS, V. a kol.: Sociální politika. 4 prepracované a aktualizované vydanie. Praha: ASPI, a.s. 2007. ISBN 978-80-7357-276-1
10. KRNO, S.: Politické strany krajín západnej Európy. 1.vyd. Nitra: Univerzita Konštantína filozofa Filozofická fakulta, 1998. ISBN 80-8050-194-7
11. LEVICKÁ, J.: Teoretické aspekty sociálnej práce. 1.vyd. Trnava: Trnavská univerzita, 2002. ISBN 80-89074-39-1
12. MACKOVÁ, Z.: Princíp solidarity v práve sociálneho zabezpečenia Slovenskej republiky. 1.vyd. Bratislava: Vydavateľské oddelenie právnickej fakulty UK, 2001. ISBN 80-7160-141-1
13. MATLÁK, J. a kolektív.: Právo sociálneho zabezpečenia. 1.vyd. Bratislava: Univerzita Komenského Právnická fakulta, Vydavateľské oddelenie, 2004. ISBN 80-7160-190-X

14. POTŮČEK, M.: Sociální politika. 1.vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. ISBN 80-85850-01-X
15. PŘÍHODA, V.: Ontogeneze lidské psychiky IV. 1.vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1974.
16. RADIČOVÁ, I. ed.: Sociálna politika na Slovensku. 1.vyd. Bratislava: Nadácia S.P.A.C.E., 1998. ISBN 80-967403-7-7
17. RADIČOVÁ, I., WOLEKOVÁ, H., NEMEC, J.: Zdravie, práca, dôchodok /zdravotná politika, ne/zamestnanosť, dôchodkové zabezpečenie v SR). Banská Bystrica: S.P.A.C.E. (Centrum pre analýzu sociálnej politiky), 1999. ISBN 80-967403-9-3
18. RIEVAJOVÁ, E. a kol.: Sociálne zabezpečenie. 1.vyd. Bratislava: SPRINT, 2006. ISBN 80-889085-62-8
19. STANEK, V. a kol.: Sociálna politika. 2.vyd. Bratislava: SPRINT, 2002. ISBN 80-88848-92-X
20. SOPÓCI, J.: Politika a spoločnosť (Úvod do sociológie spoločnosti). 1.vyd. Bratislava: SOFA, 1998. ISBN 80-85752-64-6
21. SPAR, E.J., LA RUE, A.: Geriatrická psychiatria. 1.vyd. Trenčín: Vydavateľstvo F, 2003. ISBN 80-88952-13-1
22. STRIEŽENEC, Š.: Úvod do sociálnej práce. 2.vyd. Trnava: TRIPSOFT, 2001. ISBN 80-968294-6-7
23. ŠVEJNA, I., CHREN, M.: Dôchodková reforma po Slovensky. 1. vyd. Bratislava: Nadácia F.A.Hayeka, 2004. ISBN 80-969098-0-0
24. TOMEŠ, I.: Koncepcie systému sociálnej pomoci (péče). Bratislava: Výskumný ústav práce a sociálnych vecí. ISBN 80-7138-014-8

Brožúry

Informačná brožúra , Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny. Čo by ste mali vedieť o dôchodkovom systéme, I. a II. pilier vo Vašom živote.

Zákony

- Zákon č. 461/2003 Z.z. z 30.októbra 2003 o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 43/2004 Z.z. z 20.januára 2004 o starobnom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- Zákon č. 447/2008 Z.z. z 29.októbra 2008 o peňažnom príspevku na kompenzáciu ťažkého zdravotného poistenia a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zoznam internetových odkazov:

www.socpoist.sk

www.poistenie.sk

www.upvs.sk

www.adss.sk

www.financne-poradenstvo.sk

www.financnik.sk

www.poistenie.sk

www.nbs.sk

www.eures.sk

www.pensionversicherung.at

www.sozialversicherung.at

www.bmeia.gv.at

www.bmask.gv.at

www.hilfe.wien.gv.at

Príloha 1 – zoznam tabuliek

Tabuľka č. 1

<i>Počet poberateľov dôchodkových dávok</i>					
<i>druh dávky</i>	k 31.12.2006	k 31.12.2007	k 31.12.2008	k 31.12.2009	k 31.1.2010
Starobný dôch.	916 296	916 941	923 732	931 795	930 687
Pred.starobný					
dôchodok	44 693	48 225	57 505	56 352	57 152
Invalidný					
dôchodok	182 856	195 139	200 104	204 378	205 885
Vdovský/vdovec-					
ký dôchodok	315 994	333 916	336 509	337 503	338 297
Sirotský					
dôchodok	30 237	29 645	29 493	28 978	29 176

Zdroj : (<http://www.socpoist.sk/pocet-poberatelov-dochodkovych-davok/1641s> 2.3.)

Tabuľka č.2

<i>Kumulatívne výdavky na dôchodkové dávky v tis. Sk za rok</i>				
<i>Druh dávky</i>	Rok 2005	Rok 2006	Rok 2007	Rok 2008
Starobný dôch.	77 907 148	84 068 637	91 274 234	97 085 746
Pred.starobný	1 394 019			
dôchodok		3 612 964	4 873 556	6 588 697
Invalidný dôch.	12 708 418	13 873 178	15 379 797	16 881 043
Vdovský/vdo-				
vecký dôch.	11 711 949	12 585 334	13 762 735	14 720 999
Sirotský				
dôchodok	879 704	992 937	1 228 707	1 252 775

Zdroj:(<http://www.socpoist.sk/kumulativne-vydavky-na-dochodkove-davky/1645s> 2.3).

Tabuľka 3

Stupeň potreby opatrovania	Doba opatrovania	Výška opatrovného
1 stupeň	50 hodín	154,20 Eur
2 stupeň	75 hodín	284,30 Eur
3 stupeň	120 hodín	442,90 Eur
4 stupeň	160 hodín	664,30 Eur
Od piateho stupňa musia byť splnené dodatočné určité predpoklady (nutnosť zvlášť kvalifikovanej starostlivosti)		
5 stupeň	180 hodín	902,30 Eur
6 stupeň	180 hodín	1.242,00 Eur
(časovo nepredvídateľná nutnosť starostlivosti v priebehu dňa a v noci, alebo nutnosť trvalej prítomnosti opatrovateľa)		
7 stupeň	180 hodín	1.655,80 Eur
(postihnutý nie je schopný koordinovaných pohybov končatín alebo sa jedná o trvalý stav, ktorý sa nezlepší)		

Zdroj: (<http://www.sozialversicherung.at/mediaDB/10%20-%20Pflegegeld.pdf> 7.2.)

Tabuľka 4

Na dôchodkové dávky na rok 2006 bolo vyhradených viac ako 19 Mrd. Eur

Na starobné dôchodky	13,0 Mrd. Eur
Na invalidné dôchodky a dôchodky pri neschpnosti vykonávať činnosť	4,05 Mrd. Eur
Pozostalostné dôchodky	2,9 Mrd. Eur

Zdroj: (http://www.pensionsversicherung.at/portal27/portal/pvportal/channel_content/cmsWindow?p_tabid=2&p_menuid=61175&action=2&p_pubid=116511 10.3.).

Tabuľka 5

Na dôchodkové dávky bolo na rok 2007 vyhradených viac ako 20 Mrd. Eur	
<i>Na starobné dôchodky</i>	13,7 Mrd.Eur
<i>Na invalidné dôchodky a dôchodky z neschopnosti vykonávať činnosť</i>	4,16 Mrd. Eur
<i>Pozostalostné dôchodky</i>	3,0 Mrd.Eur

Zdroj:(http://www.pensionsversicherung.at/portal27/portal/pvportal/channel_content/cmsWindow?p_tabid=2&p_menuid=61175&action=2&p_pubid=126147 10.3.).

Tabuľka 6

Na dôchodkové dávky bolo na rok 2008 vyhradených do 22 Mrd. Eur	
<i>Na starobné dôchodky</i>	14,389 Mrd. Eur
<i>Na invalidné dôchodky a dôchodky z neschopnosti vykonávať činnosť</i>	4,396 Mrd. Eur
<i>Pozostalostné dôchodky</i>	3,069 Mrd. Eur

Zdroj:(http://www.pensionsversicherung.at/portal27/portal/pvportal/channel_content/cmsWindow?p_tabid=2&p_menuid=61175&action=2&p_pubid=135077 10.3.).

Tabuľka 8

Výdavky za rok	Slovenská republika	Rakúsko
2006	115.133.050 Sk,čo činí 3.821.717,121 Mil. Eur	viac ako 19 Mrd.Eur
2007	126.519.029 Sk, čo činí 4.199.662,385 Mil.Eur	viac ako 20 Mrd.Eur
2008	136.529.260 Sk, čo činí 4.531.941,18 Mil. Eur	viac ako 22 Mrd.Eur